

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

B'
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

πολὺ νὰ ὅμιλῃ κανεὶς μὲ τὴν αὐθεντίαν, τὴν ὄποιαν ἀγαπῶσι νὰ ἐπι-
τηδεύωνται τινες τῶν παρ' ἡμῖν κριτικῶν.

ό σὸς

Γρ. Δ. Ζ.

TΟ ἑλεύθερον νεοελληνικὸν Κράτος δύναται νὰ διαιρε-
θῇ γενικῶς εἰς δύο ἀνόμοια τυμάτα: ἐν μεγαλή-
τερον, διαπεράσαν πρὸ τινων δεκαετηρίδων ἐκ τῆς
βαρβαρότητος εἰς τὸν πολιτισμόν, ἀν τοιοῦτον ὑπο-
νοῇ πᾶσα Ἀνεξαρτησία — καὶ ἐν ἄλλῳ μικρότερον, διελθὸν ὅλι-
γῳ βραδύτερον ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν βαρβαρότητα — οἷαν

προκαλεῖ ή μετάπτωσις εἰς κακοδιαικησιν. 'Αλλ' οὔτε τὸ πρῶτον ὄρθιοποδεῖ, οὔτε τὸ δεύτερον. 'Η θεὰ Ἐλευθερία, δὲ ἡ ρωσία τῶν λαῶν, τῆς δόποίας ή ξιφηφόρος χείρ ἐκρίθη πάντοτε ἀνίκανος διὰ τὸ κακόν, ἐπετέλεσεν ἐδῶ τὸ παράδοξον τοῦτο θαῦμα. Καὶ ἐν φέρεται οὐδὲν τοῦτο μὲν εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα, διότι μετὰ λάμψεως ἀποθαμβούστης ἐπιφανεῖται, ἔξήγειρε λαὸν κοιμηθέντα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς τουρκικῆς δυναστείας ἐπὶ αἰῶνας, οὕτως ἐπεχύθη περιστὴ καὶ ἀκράτητος, ὥστε βλάβην πολλὴν ἀντὶ ὠφελείας νὰ προξενήσῃ καὶ ἐξ τῆς τοιαύτης καταχρήσεως παρὰ λαῷ τέως δούλῳ, ἀμ.αθεῖ καὶ ἀσυνειθίστῳ νὰ δημιουργήσῃ καθεστώς, πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ μελλούστης προκοπῆς δυνάμενον σῆμερον νὰ αἰτιολογήσῃ εἰς τὸ δεύτερον ἀφ' ἑτέρου, τὸ ἐκπολιτισθὲν ὑπὸ τὴν μακραίωνα ἀρομοιωτικὴν διοίκησιν καὶ προστασίαν ξένων μεγάλων κρατῶν, ἐπῆλθεν η Ἐλευθερία αὕτη, ὡς ἴδεα ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, νὰ ρίψῃ λαὸν αὐτονομηθέντα, σχεδὸν εὐρωπαϊκόν, ὑπὸ τὴν καταθλιπτικὴν κηδεμονίαν ἀνθρώπων, οἱ δόποιοι οὐδὲ ἔαυτοὺς ἐγνώρισαν νὰ διοικήσωσι! Τῆς τοιαύτης μοιωαίας φορᾶς τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἐδύνατο νὰ ἔηε παρὰ η κοινὴ εἰς ὅλον τὸ ἐλεύθερον Κράτος δυσπραγία. 'Αλλὰ περιωριζόμενοι σῆμερον εἰς μόνην τὴν Ἐπτάνησον, τῆς δόποίας θὰ σκιαγραφήσωμεν ἕνα ποιητήν, καὶ ἀποβάλλοντες γενναίας πᾶσαν ἴδεαν καὶ πρόληψιν ἀναρμόστου φιλοπατρίας, φιλοτιμίας η ἐγωισμοῦ ἐθνικοῦ, δίδομεν εὐθὺς κατωτέρω εἰκόνα τινὰ ταχυτάτην ἐκ τοῦ ἔκει καθεστώτος, τὴν δόποίαν, δσω δυσάρεστος καὶ ἀν φανῇ εἰς πολλούς, ημεῖς δὲν ἔχομεν κανένα λόγον νὰ παραποιήσωμεν.

'Αγῶν πεισματώδης ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίᾳ. 'Ἐπὶ τῶν ἐνετικῶν, τῶν καλοκτίστων φρουρίων τοῦ Ἰονίου ἐχυμάτισεν η κυριόλευκος. Μίαν περίπτυξιν γλυκεῖαν καὶ ἐν φίλημα παρατεταμένον ἔξεπροσώπει η ἀναπέτασις ἐκείνη... 'Αλλ' ἀντὶ τούτου πόσα κακὰ καὶ ὄποιαι ἀπογοητεύσεις! 'Η Ἐπτάνησος ἐξέπεσεν ἔκτοτε τῆς πάλαι περιωπῆς. 'Ο ύπὸ τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Ἀγγλων κυβερνήθεις λαός, δ πολιτισμένος, ὑπέκυψεν ὑπὸ τὰς κυβερνήσεις τῶν φατριῶν η δὲ Κέρκυρα, τὸ ἀπόσπασμα τῆς Εὐρώπης, ἀνεγνώρισε μητρόπολεν τὰς νέας Ἀθήνας, βρεβάρους ἀκόμη ἔως σῆμερον. Δὲν ὑπάρχει μείζων ἀτυχία η λαοῦ μεταπίπτοντος τοιουτοτρόπως. 'Η πρόσδος τοῦ ἐπτανησίου ἀνεκόπη ἐθνικῶς, κοινωνικῶς, πολιτικῶς ἐστράφη κατὰ πολλὰ ἔτη ὀπίσω η διαφθορὰ καὶ η παραλυσία προσέβαλον δλον του τὸν ὄργανισμόν η πνευματικὴ ζωὴ ἐσταμάτησε· τὸ δὲ ηθικὸν ἐκεῖνο συναίσθημα, τὸ γνώρισμα λαοῦ ἐθνικῶς ἀνεπτυγμένου, ηρέστο βρεμηδὸν ἐκλίπον ἐν τῷ ἐπιβλαβεῖ διὰ τὴν ἀρομοιώσιν συγχρωτισμῷ μετὰ διοικητικῶν ὑπαλ-

λήλων ὥσεπιτοπλεῖστον ἄνευ συνειδήσεως, στρατοῦ αὐθαίρετου καὶ σκαιοῦ, διχαστῶν πωλουμένων ἀναφανδὸν καὶ ἐν γένει ἀνθρώπων ἀπολιτίστων, μεστῶν πονηρίας καὶ ἐγωισμοῦ, θεωρούντων ὡς τι βάρος τὴν προσάρτησιν ἐστερημένων δὲ πάσης ἔθνικῆς ἀρετῆς καὶ περὶ μέλλοντος ἐλπίδος. (*) "Ισως δόλα ταῦτα νὰ ἔηνε υπερβολικαὶ μεμψιμοίριαι· ἀλλ' ὅπωςδήποτε ἡ ὑπὸ τοὺς νεοέλληνας δυσπραγία τῆς Ἐπτανήσου ἐν τινὶ βαθμῷ εἴνε δυσαμφισθήτητος· αὕτη δὲ εἴνε καὶ ἡ αἰτία δι' ἣν σήμερον πολλὰ ἐπτανησιακὰ στήθη βαρύνει ἡ τύψις καὶ ἡ μετάνοια. Οἱ ἐνθουσιασμὸς ὁ ὀνειρευθεὶς καὶ πραγματοποιήτας τὴν "Ἐνωσιν κατὰ μέρος ἔξητμισθη. Μεταξὺ δὲ τῶν παλαιῶν ἐπτανησίων, ἀνησύχων διὰ τὴν τύχην τῶν τέκνων των, ὑποβλεπόντων δὲ ἀπὸ τῶν νήσων των τοὺς κατοίκους τῆς στερεᾶς, ὅπως περίπου καὶ οἱ παλαιοὶ των κυρίαρχοι ὑποβλέπουσι τοὺς ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης of the Continent, — ὀλίγιστοι· εἴνε οἱ μὴ ἀναγνωρίζοντες διὶς ἐσπευσαν πολὺ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν χιμαιρικοῦ σχεδίου, οἱ μὴ ἐψευσμένοι ἐντελῶς τὰς ἐλπίδας, απογοητευμένοι· σκληρῶς καὶ μὴ θεωροῦντες περιττὴν τόρα πλέον καὶ τοῦ πρώην καθεστῶτος τὴν ἐπάνοδον.

καθεστώτος τὴν ἐπάνοδον.
Ἐν τῷ μέσῳ τῆς σχεδίου γενικῆς ταύτης δυσαρεσκείας ύπάρ-
χουσιν ἐν τούτοις ἀκόμη ἄνθρωποι τινὲς καλοί, ἀγνοὶ πατριῶται,
ὑποθέλποντες εἰς τὰ στήθη των τὴν ἔθνικὴν ἐλπίδα, χάριν αὐ-
τῆς ὑφιστάμενοι γενναῖας καὶ ἀγοργύστως τὴν σημερινὴν ἀθλιό-
τητα, ὄνειρευόμενοι μεγάλην Ἑλλάδα καὶ νομίζοντες ὅχι τόσῳ
κακὸν τὰ ὅτι ἐπισθοχώρησαν ὀλίγον, διὸ καὶ προσδεύτωσιν εἰς τὸ
μέλλον. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἰσχυρίζονται μάλιστα ὅτι ὑπὸ τοὺς Ἐνε-
τούς καὶ τοὺς Ἀγγλους ὁ ἐπτανήσιος ἦτο χαμένος, δοῦλος αὐτόχρη-
μα καὶ ὅτι ἐκτὸς μιᾶς τάξεως ἀριστοκρατικῆς, τῆς ὥποιας ἡ ζωὴ
ἥτο καππως ὑποφερτή, ὁ λαὸς ἐκάθητο εἰς τὸ σκότος, μέχρι τῆς

(*) Διὰ τοὺς τυχὸν ἀγνοοῦντας η̄ λησμονοῦντας τὴν Ἰστορίαν, ἀρ-
κούμενα νὰ ὑπενθυμίσωμεν μόνον τὰς ἐν Ἐπιτανήσῳ ἔκλογχας ὑπὲ την
Ἀγγλικὴν προστασίαν. Μ' δλον τὸ συμφέρον τὸ ὅποιον η̄ Κυβέρ-
νησις εἶχε πρὸς ἀποτυχίαν τῶν Ριζοσπαστῶν — διὰ τὴν ὅποιαν
καὶ μετήρχετο τὰ ἐπιειτραμμένα μέσα — ἐν τῷ τόπῳ δῆμως τῆς
ἔκλογῆς τὰς κάλπας ἐφύλασσον τὴν νύκτα μόνοι οἱ ἄγγλοι στρα-
τιῶται πόσω δὲ τιμίως τὸ ἔκαμπνον μαρτυρεῖ η̄ πάντοτε παρὰ τὰς εὐ-
χὰς τῆς Κυβερνήσεως ἔκβασις τῶν ἔκλογῶν. Ὑπὸ τοιαῦτα πιραδειγ-
ματα χρηστότητος καὶ νομιμοφροσύνης, τὰ ὅποια εἶνε ἀνίκανοι κακὸι
νὰ ἐννοήσωσιν οἱ σήμερον κυρίαρχοι, διεπιειδχγωγήθη ὁ Ἰόνιος, εἰς
τὴν πατρίδα τοῦ ὅποιον ἐπέπρωτο βραδύτερον νὰ διαπρίττωνται ὑπὸ
τῶν Ἀρχῶν τὰ τερατωδέστερα ἔκλογικὰ δργια.

ήμέρας καθ' ἥν εἶδε φῶς μέγα.... Δὲν ἀπόκειται εἰς ήμᾶς νὰ δικαιολογήσωμεν αὐτοὺς ἡ νὰ ὄνειδισωμεν τοὺς πρώτους. Ἐκθέτομεν τὰ γεγονότα ἀνευ κρίσεως ἀτομικῆς. Τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν ἔκαστος ἀντιλαμβάνεται διαφοροτρόπως, ἀναλόγως τῆς θέσεώς του καὶ τῆς πνευματικῆς του ἀναπτύξεως, οὐδ' ἐννοοῦμεν ήμετις νὰ ἐπέμβωμεν διατηταῖ. Ἐπειτα ποιοῖς εἶνε ὁ σκληρὸς ἔκεινος, ὁ δρόποιος, διὰ ψυχῶν ὑπολογισμῶν τολμᾶ νὰ καταστρέψῃ ποιητικὰ ἵνδαλματα; Διότι μεταξὺ τῶν δευτέρων, τῶν ὄνειροπόλων καὶ ὑπομονητικῶν, καταλέγονται καὶ οἱ ἐπτανήσιοι ποιηταί, οἱ ἀγαπήσαντες ὡς μητέρα πράγματι τὴν Ἑλλάδα, οἱ κλαύσαντες μέ πύρινα δάκρυα εἰς τὰ μαρτύριά της, οἱ ἔγκολάψαντες ὥσει διὰ σιδήρου στίχους ἀτιμωτικούς ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν δημίων της καὶ τῶν ἐχθρῶν, οἱ ἀπηγήσαντες τῶν πολέμων της τὴν δόξαν, οἱ ζωγραφίσαντες τοῦ μέλλοντός της τὴν φαεινὴν εἰκόνα καὶ διὰ τῆς λύρας των, ἃς ὁ ἔρως καὶ ἡ πατρὶς ὑπῆρξαν σχεδὸν πάντοτε αἱ ἀποκλειστικαὶ χορδαὶ, συνενώσαντες ἐν κοινῷ παλμῷ καὶ αὐτοὶ κρατοῦντες μέχρι σήμερον ἀκόμη συνηνωμένους λαοὺς ἀδελφοὺς ἵσως — ποιοῖς εἰξεύρει! — πλὴν χωρισθέντας ἐπὶ μαχρὸν καὶ ἀποκενωθέντας ὡς ἐκ τῶν περιπετειῶν τῆς κοινῆς μητρός. Εἰς τὴν φάλαγγα τῶν γενναίων τούτων, μικρῶν ἢ μεγάλων, γνωστῶν εἰς τὸ κοινὸν ἡ ἀγνώστων, τὴν πρωτίστην σήμερον θέσιν κατέχει ἀναμφιβόλως, ὡς διάδοχος τοῦ μεγάλου ζαχυνθίου, ὁ κερκυραῖος ποιητὴς Γεράσιμος Μαρκορᾶς.

* * *

"Οταν ἐπιστεύετο ἀκόμη ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἐμψυσᾷ τὴν ψυχὴν, μικρὰν ἢ μεγάλην κατὰ τὸ δοκοῦν, εἰς τῶν θυητῶν τὰ πρόσωπα, καὶ ὅτι ἐδύνατο οὕτω νάναφανη πάντοτε καὶ παντοῦ μεγαλοφυίᾳ ἢ εὔφυΐᾳ, θείθεν ἔχουσα τὸν σπινθῆρα, ἀνεξαρτήτως τῶν κύκλων περιστάσεων, ἀδέναιον ἢ τὸ τὸ ἔργον τῆς κριτικῆς καὶ αἱ μέθοδοι ἄλλαι. Σήμερον δημος ὅτε ἡ μὲν οἰουδήποτε ὑπερφυσικὴ καὶ αὐθαίρετος ἐπέμβασις διῆλθε μεταξὺ τῶν προλήψεων τῆς θεοκρατικῆς ἐποχῆς, δῆλων δὲ τῶν τάξεων τὰ φαινόμενα ὑπήρχθησαν εἰς νόμους φυσικούς, δηλαδὴ ἀπαραβάτους, ἡ δέ ψυχὴ θεωρεῖται ἀναγκαῖον ἐάστοτε ἀπαύγασμα δργανισμοῦ, βαθυτηδὸν προσχομένου διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς κληρονομικότητος ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, σήμερον καὶ ἡ κριτικὴ οὐσιωδῶς εἶνε ἄλλη. Οὐδ' ἢ τὸ δυνατὸν νὰ μείνῃ πλέον ἀνεπηρέαστος ἐν τῇ πάλαι μεταφυσικῇ αὐτῆς σφαίρᾳ, ἀφ' οὗ ἡ κοινωνιολογία, ὡς θετικὴ ἐπιστήμη, καὶ τὸν μέγαν ἄνδρα θεωροῦσα ἀπλούστατα ὡς ἐν φαινόμενον

κοινωνικόν, ζητεῖ νὰ τὸν ἐπεξηγήσῃ φυσικῶς ὡς αἰτιατόν, ὡς ἀποτέλεσμα, ὡς ἀναγκαίαν συνεπείαν δὺων τινῶν προϋπαρχόντων, ὡς ἀπαύγασμα ἐπὶ τέλους τῆς κοινωνίας, ἢτις τὸν ἔγεννησε. Πρὸς μείζονα λοιπὸν κατανόησιν τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ἐν γένει, καθισταται ἀναγκαία ἡ ἔξετασις τῆς κοινωνίας, ἐν ἥ ἀνεφάνη καὶ ἔζησεν. Ἡ μέθοδος αὕτη οὖν νεωτέρων κριτικῶν εἶνε ἡ δυσκολωτέρα μὲν ἀλλ' ἡ ἀσφαλεστέρα, ἵνα δὲ ἔκτιμηθῇ ἀνεύ κόπου μεγάλου, ἀρχεῖ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰ σαρῆ καὶ ἀναμφισθήτητα, τὰ δποῖα ὁ Ἐεβέρτος Σπένσερ ἔγραψεν ἐν τῇ θαυμασίᾳ εἰσαγωγῆ εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν του. Κατὰ τὸν ἔγγλον φιλόσοφον ἡ καταγωγὴ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ὡς φυσική, ἡ ὡς ὑπερφυσική. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, τῆς ἐμφυσήσεως, ὁ μέγας ἀνὴρ εἶνε ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, δτε καὶ περιπίπτομεν εἰς τὸ θεοκρατικὸν δόγμα, ἀνχγκαζόμενοι νὰ παραδεχθῶμεν μετὰ τοῦ Σόμβεργ ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς εἰς Βρεττανίαν εἰσθολῆς, ἐπὶ παραδείγματι, ἐνεπνεύσθη θεόθεν εἰς τὸν Καίσαρα καὶ ὅτι ἔκτοτε μέχρι τοῦ μεγάλου καὶ ἀγαθοῦ Γεωργίου τοῦ Γ'. σι ἀλλεπάλληλοι τῆς Ἀγγλίας βασιλεῖς ἔξελέγοντο δπως ἔκτελῶσι τὰλλεπάλληλα σχέδια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἀν ἡ τοιαύτη ἐξήγησις ἔνεπλέον ἐντελῶς ἀπαράδεκτος, ἡ καταγωγὴ τότε τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς εἶνε πάντως φυσική· καὶ τούτου τεθέντος, ὄφειλομεν νὰ κατατάξωμεν αὐτὸν ἀδιστάκτως μεταξὺ πάντων τῶν λοιπῶν φαινομένων τῆς κοινωνίας, ὡς προϊὸν καὶ αὐτὸν τῶν προγενεστέρων τῆς κοινωνίας ταύτης καταστάσεων. Καθ' δν τρόπον καὶ ὅλη ἡ τῆς δποίκης ἀποτελεῖ ἐλάχιστον μέρος γενεά, καθ' δν τρόπον τὸ πολίτευμα, ἡ γλῶσσα, ἡ ἐπιστήμη, τὰ ἥθη καὶ αἱ τέχναι ἔξεταζόμενος καὶ ὁ μέγας ἀνὴρ δὲν εἶνε ἡ τὸ ἀποτέλεσμα μεγάλου ἀθροίσματος δυνάμεων, συνεργασθεισῶν ἐπὶ αἰῶνας. Ἐχετε βέβαια τὸ δικαίωμα, ἀν σας ἀρέσκη, νάρνηθῆτε ὅ,τι καὶ ἡ κοινοτέρα παρατήρησις διδάσκει καὶ ὅ,τι ἡ φυσιολογία ἐπιθεβαιοῖ καὶ νὰ παραδεχθῆτε ὅτι ἔξ Εὐρωπαίων γονέων δύναται νὰ γεννηθῇ αἰθίοψ ἡ ὅτι δύο Παποῦοι οὐλότριχες εἶνε ἰκανοὶ νὰ παραγάγωσιν ὥραιον τέκνον καυκασίας φυλῆς μὲ λείας τὰς τρίχας,—δπως ἔχετε ἐπίσης τὸ δικαίωμα νὰ παραδεχθῆτε ὅτι ὁ μέγας ἀνὴρ εἶνε δύνατὸν νὰ γεννᾶται παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ ύφ' οἰανδήποτε περίστασιν. Διότι μόνον εἴν, μὴ ἀξιοῦντες προσοχῆς τὰ ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς ἐπιστήμης πορίσματα, πιστεύετε ὅτι εἰς Νεύτων εἰμπορεῖ νὰ γεννηθῇ ἔξ οἰκογενείας τινὸς Ὁτεντότων, ὅτι εἰς Μίλτων εἰμπορεῖ νάναφρνη μεταξὺ Ἀνδαμάνων καὶ ὅτι εἰς Χόμπρ ἡ εἰς Κλάρξον εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ Φιγίους γονεῖς, τότε μόνον βέβαια δὲν θὰ δυτικολευθῆτε νάποδειξετε καὶ τὴν κοινωνικὴν πρό-

οδον, ως ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐνὸς μεγάλου ἀνδρός. (*)
 'Αλλ' ἔαν ή βιολογία δόλοκληρος, ἐρχομένη πρὸς κύρωσιν τῆς κοι-
 νῆς πεποιθήσεως, σᾶς πείσῃ ἐπὶ τέλους ὅτι ἀδύνατον δ' Ἀριστο-
 τέλης νὰ κατάγηται ἐκ γονέων ὡν ή προσωπικὴ γωνία ἥτο 50
 μοιρῶν καὶ ὅτι οὐδὲ ή ἐλαχίστη ὑπάρχει ἐπὶ πολὺς νάναφανη̄ εἰς Βετ-
 χόβεν ἐν φυλῇ τινι ἀνθρωποφάγων, ὡν δὲ χορδὲς ἐν συμποσίῳ ἔξ
 ἀνθρωπίνου κρεατος ὁμοιάζει πρὸς ἔρρυθμον μυκηθμόν, ἔξ ἀνάγκης
 τότε θὰ παραδεχθῆτε μεθ' ήμῶν διτι ή γέννησις τοῦ μεγάλου ἀν-
 δρὸς ἐξαρτᾶται ἐκ μακρᾶς σειρᾶς συνθέτων ἐπιδράσεων, αἵτινες
 προήγαγον βραδέως φυλήν τινα μέχρι κοινωνικῆς καταστάσεως
 ικανῆς νὰ παραγάγῃ τοὺς μεγάλους της ἄνδρας. **)

Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων προχείρων προετιμήσαμεν τὸ ἀνωτέρω
 χωρίον, παραβέσταντες μάλιστα αὐτὸ παρὰ τὴν συνήθειάν μας μα-
 κρὸν καὶ σχεδὸν κατὰ λέξιν, ως ὑπενθυμίζων τὴν περὶ γεννήσεως
 καὶ ἀναπτύξεως τοῦ ποιητοῦ συζήτησιν μεταξὺ τῶν κυρίων Ροϊ-
 δου καὶ Βλάχου, τὴν μόνην ἥτις ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων γε-
 νομένη ἐν Ἀθήναις, ἐπέδρασεν ὅχι ὀλίγον τὰς παρ' ήμεν περὶ
 ποιητῶν καὶ ποιήσεως γνώμας. Πράγματι δὲ κ. Ροΐδης ἐπεκά-
 λέσθη τότε ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σπένσερ, οὗτινος
 καὶ παρέθεσε βραχεῖαν ἐκ τῶν ἀνωτέρων περικοπήν μὲ τὴν διε-
 φορὰν ὅμως τὴν οὐσιώδη ὅτι αὔτη, καθὼς καὶ οἰαδήποτε ἄλλη
 τῆς Κοινωνιολογίας, μαχρὰν τοῦ νὰ συμβάλλῃ κατά τι εἰς ὑπο-
 στήριξιν τῆς περὶ ποιήσεως περιφήμου θεωρίας τοῦ κ. Ροΐδου,
 (ξεισύντος ὅτι μία ἐποχὴ καὶ μία κοινωνία, ἥτις εἰμπορεῖ νὰ γεν-
 νήσῃ ἔνα ποιητὴν μεγύλον, δὲν εἰμπορεῖ καὶ νὰ τον ἀναδείξῃ
 ὅταν στερῆται Ἰδανικοῦ,) μᾶς λέγει μόνον ἀπλούστατα καὶ σα-
 φέστατα ὅτι δὲ ποιητής, δὲ Καλλιτέχνης, κοινωνικὸν φαινόμενον
 καὶ αὐτὸς ὅπως οἰονδήποτε ἄλλο προϋποθέτον αἵτια ὡρισμένα, εἶνε
 φυσικῶς ἀδύνατον νὰ γεννηθῇ — νὰ γεννηθῇ, μάλιστα! — ἐν μέσῳ
 κοινωνίας ἀνικάνου νὰ τον γεννήσῃ ἀδ:ἀφορον ἔαν κατόπιν αἱ
 ἀτομικαὶ καὶ μεταβαλλόμεναι περιστάσεις, αἱ βιογραφικαὶ λεγό-
 μεναι, θὰ φανῶσι πρόσφοροι μᾶλλον ἢ ἡττον καὶ οὕτως ἢ ἄλλως
 νάναπτύξουν τὸ ἐκ γενετῆς ἐιυπάρχον αὐτῷ τάλαντον, τὸ δόποιον
 δὲν εἶνε ἄλλο ἢ δὲ κατάλληλος αὐτοῦ ὄργανισμός, ἔργον ἀποκλει-
 στικῶς τῆς γενεᾶς του, τῶν προγόνων του. Αὕτη εἶνε ἡ μόνη ἀ-
 ληθής τοῦ ζητήματος θέσις. "Ο, τι μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως εἶνε ἡ
 γέννησις· διότι ἡ ἀναπτυξι, καὶ ἡ εύδοξικησις ἐνὸς ποιητοῦ, ὅσον

(*) Διὰ τούτου ἐννοεῖ δὲ ο Σπένσερ ὅτι δὲ μέγας ἀνήρ εἶνε προτὸν γε-
 νομένης προόδου περισσότερον παρὰ δργανον μελλούσης.

(**) Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἐπιστήμην. Κεφάλαιον Β'.

καὶ ἀν ἐπηρεάζεται, καὶ ἐπηρεάζεται βεβαίως, ὑπὸ τῶν περιστάσεων. ἔχει τὴν ἀρχικήν της αἰτίαν εἰς τὴν γέννησιν. Ποῦ, πότε καὶ ὑπὸ τίνων ἐγεννήθη ὁ ποιητής; Ἰδοὺ ἡ θετικὴ ἔρευνα. Εἴμι πορεῖ κανείς, δῆπος ἐπιστεύετο ἄλλοτε, νὰ γεννηθῇ θείᾳ ἐπινεύσει πολιτισμένος ἐξ ἀγρίων ἢ ἀγρίος ἐκ πολιτισμένων; Ἐκ γενεᾶς βλακῶν εἰμπορεῖ νὰ προκύψῃ ὃν ἀνωτέρας φύσεως πνευματικῆς καὶ ἐκ τῶν σπλάγχνων κοινωνίας ἀμούσου, δουλικῆς, ὅπισθιδρομημένης, νὰ γεννηθῇ ἀνὴρ μὲ τάσεις εὐγενεστέρας, φιλοπρόσδοσος, φιλελεύθερος ἢ καλλιτέχνης; Ἐκ χρανίων στενῶν καὶ ἐγκεφάλων μικρῶν καὶ λείων ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθοῦν ἀμέσως χρανία εὑρέα καὶ ἐγκέφαλοι ἀφθονοι, ηὐλαχωμένοι βαθέως καὶ ἀνωμάλως ὑπὸ τῶν γύρων τῆς εὐφυίας; — Οἰοσδήποτε τῶν ἀναγνωστῶν μας ἡξεύρει ν ἀπαντήσῃ ἐν ὅχι πλῆρες πεποιθήσεως ἐπιστημονικῆς εἰς ὅλα τὰ προτεθέντα ἔρωτήματα, αὐτὸς μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ παραχολουθήσῃ ἀκόπως καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ καλῶς τὴν σκέψιν μας ἐν τῇ συντόμῳ ταύτῃ ἔρευνη περὶ τῶν αἰτίων τῆς ποιητικῆς εὐδοκιμίσεως τοῦ x. Μαρκορᾶ.

Ἡ Ἐπτάνησος, καὶ μάλιστα αἱ μεγαλήτεραι αὐτῆς νῆσοι, ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως τὸ μᾶλλον πολιτισμένον μέρος τῆς νέας Ἑλλάδος, ἅρα τὸ μᾶλλον πρὸς ἀνάδειξιν μεγάλων ἀνδρῶν πρόσφορον. Πρὸς τοῦτο δὲν συνέτεινε μόνον ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ ἡ πρὸς τὴν Εὐρώπην γειτνίασις τῆς μητροπόλεως, οὔτε τὸ μαλακὸν ἔδαφος καὶ τὸ γλυκὺ χλῖμα, τὸ ἀποτρίθον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῶν κατοίκων τὴν τραχύτητα· ἀλλὰ πρὸ παντὸς οἱ μαχροὶ χρόνοι τῆς κατοίκων τὴν τραχύτητα· καὶ τὸ καθ' ἥμᾶς χυριώτερον, ἡ διασταύρωσις τῶν κατοίκων, δι' ἐπιμειῶν πολλῶν καὶ μαχρῶν μετ' εὐρωπαίων. Κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τοὺς Ἐνετούς, οἵτινες εἰς τὰς πλεῖστας τῶν νήσων χυριαρχήσαντες ἀνω τῶν τετραχοσίων ἐτῶν ἐν ὅλῃ των τῇ δόξῃ καὶ τῇ ἀκμῇ, ἤρχισαν ἐκεῖ καὶ ἀπεπερχόμενοι τὸ ἔργον τῆς ἐκπολιτίσεως κατόπι δὲ ὑπὸ τοὺς Ἀγγλους, οἵτινες μεθ' ὅλα των τὰ κακά, παρέσχον εἰς τοὺς ὑποτελεῖς διδάγματα ἀκριβείας καὶ χρηστότητος, ἀγνωστα ἀκόμη εἰς τοὺς λοιποὺς διοικηταῖς, ἡ Ἐπτάνησος καὶ μάλιστα ἡ Κέρκυρα, ἔζησε δίον αὐτόχρημα εὐρωπαϊκόν. Ἐκτὸς τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσης, τὰς δποίας συμμιγεῖς μὲν κάπως ἀλλὰ κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν βάσιν διετήρησαν(*), μετέβαλον οἱ ἐπτανήσιοι καὶ

(*) Ἀντιθέτως πρὸς τὴν θρησκείαν ἐν ἡ προσέλαθον μερικούς τύπους ιεροτελεστικούς, διατηρήσαντες οὕτως εἰπεῖν τὴν ρίζαν, ἐν τῇ γλώσσῃ προσέλαθον πολλὰς ρίζας, διατηρήσαντες τοὺς τύπους. Ἄλλ' ἡτο ἀκριβῶς δ, τι ἔχειαζετο διὰ νὰ μείνῃ παρὰ πᾶσαν ἀνάμιξιν ἡ πρώτη ὄρθοδοξος καὶ ἡ δευτέρα νεοελληνική.

ἥθη καὶ ἔθιμον καὶ ἐν γένει κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν ζωὴν, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀκριβῶς Ἑλλάς, καλύπτει καὶ ἐρείπια, διετέλει στάσιμος καὶ κύπτουσα ύπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ὀθωμανῶν. Μετανάσται δὲ παμπληθεῖς, κατερχόμενοι ὅλοιν ἐκ τῆς ἑσπερίας, ἐν οἷς καὶ πολλοὶ διαπρεπεῖς ἐπὶ γένει καὶ πλούτῳ καὶ ἀναπτύξει, ἔγκαθιδρύοντο διαστικῶς ἐν ταῖς νήσοις, γενάρχαι οἰκογενειῶν διατηρουμένων ἕκεῖ μέχρι σήμερον, ως ἡ τῶν Μαρκορᾶ. Καὶ θάττον ἡ βράδιον ἐπιμιγέντες μετὰ τῶν ιθαγενῶν, αὐτοὶ διωγέτευσαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς φλέβας τὸ πολύτιμον τῆς δύσεως αἷμα — πολύτιμον, ἀφ' οὗ ἡ ἀρχαία παροιμία πᾶς μὴ Ἑλλην βάρβαρος εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀντιστραφῆ — ἐν φατὰ μέγα μέρος οἱ λοιποὶ τῶν νεοελλήνων εἶχον διασταυρωθῆ μετὰ φύλων βαρβάρων καὶ ἀγενῶν, γεγονός δυνάμενον νὰ αἰτιολογήσῃ πᾶσαν μεταξύ αὐτῶν καὶ ἔκεινων διαφοράν. Διὰ τοῦτο οὐδεὶς τῶν ἀναλογιζομένων τὰ αἴτια ταῦτα, τῶν μετὰ ψυχρότητος φυλλομετρούντων τὴν Ἰστορίαν, εἴνε δυνατὸν νὰ ἔκπλαγῃ ἡ νὰ δυστορήσῃ ἄν δὲ Ἐπτανήσιος, τέλειος σχεδὸν εὐρωπαῖος, ὑπερέγη πρὸ πολλῶν ἐτῶν κατά τὸν ὄργανισμὸν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν, αὐτὸς ἐξ ὅλων πρωταγωνιστήςας ἐν τῇ πνευματικῇ ἐν γένει δράσει καὶ εἰς ὅλα τὰ στάδια αὐτῆς καὶ τοὺς κλάδους ἀναδειχθεὶς ἀπαράμιλλος. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ μάλιστα ἐκ τῆς Ἐπτανήσου ἐπεχύθη ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀνανήφουσαν ἀκόμη ἐκ τῆς καταθλιπτικῆς δουλείας, ζωηρότατον φῶς· οἱ δὲ διαπρεπεῖς ἔκεινης ἄνδρες, οἱ μέγιστοι καθεαυτὸ τῶν νεοελλήνων, ἐσελάγισαν ως ἀστέρες πρώτης τάξεως ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ τοῦ ἔθνους στερεώματος. Ἀδιάφορον ἄν τῆς Μητρὸς ἡ πνευματικὴ κατάστασις δέν εἴνε ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ ἔκτιμησῃ τὴν ἀτίμητον ύπηρεσίαν καὶ νὰ σφίγξῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μετὰ με γαλητέρας στοργῆς θυγατέρα μάρτυρα, χάριν αὐτῆς σήμερον φῆνουσαν καὶ κινδυνεύουσαν νὰ χάσῃ διτὶ ἄν ἔχῃ!...

'Ο Γεράσιμος Μαρκορᾶς, ὁ κράτιστος τῶν ζώντων ποιητῶν μας, εἶνε καὶ αὐτὸς τέκνον τῆς Ἐπτανήσου. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας εἰδε τὸ πρῶτον ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐξ οἰκογενείας ἀρχαίκης καὶ εὐγενοῦς κερκυραϊκῆς, παρεπιδήμου τότε ἔκει. 'Ο πατήρ του Γεώργιος, ἀνώτερος δικαστικὸς λειτουργός, ὑπῆρξεν ἀνήρ δικηρητὴς ἐπὶ παιδείᾳ. Η αἱ αὐτὸς ἔγραψε στίχους ἴταλικούς ἐπιτυχεστάτους. 'Η ἐπιτυσσώρευσις λοιπὸν διανοητικῶν χαρισμάτων φαίνεται αὔξουσα κληρονομικῶς μέχρι τοῦ Γερασίμου, ἐν τῷ πρωσώπῳ τοῦ ὅποιου ἡ ἀνάπτυξις ἔφθασεν εἰς τὸ λαμπρότερον σήμερον. Πράγματι δὲ τελευταῖος, ὁ τελειότερος Μαρκορᾶς, ἐγεννήθη φέρων ως πολύτιμον προεκά τὸν ὄργανισμὸν γνησίου

καὶ εὐσθενοῦς καλλιτέχνου. Ἀνατραφεὶς παῖδιόθεν ἐν Κερκύρᾳ καὶ τελειοποιηθεὶς, ως οἱ πλεῖστοι ἐπτανήσιοι, ἐν Ἰταλίᾳ καὶ πάλιν ἐπιστρέψας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς τὴν πατρίδα, ἔζησεν ἐδῶ ὄριστικῶς, τοῦτο ἔχων εὔσυνειδῆτον μέλημα, πῶς νὰ ἐκδηλώσῃ περιφανέστερον τὸ τάλαντον, οὕτινος τὸν ἔχοντας ζεῖ τὸ σφρῆγος, πῶς νὰ ἐκχύσῃ τὴν ζωήν, τὴν δύοιαν ἡσθάνετο πλημμυροῦσαν ἐντός του. Πρὸς τοῦτο δὲν τῷ ἀπέλειψαν αἱ τύχαι καὶ αἱ περιστάσεις. Πλούσιος καὶ ἀνεξάρτητος, ἐν σίκογενείᾳ πλήρει φιλολογικῶν πραξιδόσεων, ἐν μέσῳ πλουσίᾳ βιβλιοθήκης, ἐν χώρᾳ πλήρει φυσικῶν θελγήτρων, τὰ δόποια ἐκτρέφουσι καὶ ἀναδεικνύουσι τὴν καλλιτεχνικὴν ψυχὴν, ἔζησε καὶ ἐν ἐποχῇ ἴδιαν καὶ πράγματι ἐπιζήλου πρὸς ἐθνικωτέρων ἐκδήλωσιν. Ἡ ἑνωσίς τῆς Ἐπτανήσου, ὁ κρητικὸς ἀγών, ἡ καταστροφὴ τῶν κερκυραϊκῶν φρουρίων, ἡ ἔλευσίς τοῦ βασιλέως Γεωργίου μέχρι τοῦ προσφάτου ἀποκλεισμοῦ. Ἱσαν διὰ τὸν Ἰόνιον καὶ διὰ τὸν Ἑλληνα περιστάσεις παλμῶν καὶ συγκινήσεως, καθ' ἃς αὐτόματοι ὡς εἰπεῖν τοῦ καλλιτέχνου οἱ δάκτυλοι ἔθιξαν τὰς χορδὰς τῆς λύρας καὶ ἀνεδόθη τὸ τεχνικὸν ἄσμα μεστὸν θέρμης καὶ ἀρρήτου γλυκύτητος. Ἡ πραγωγὴ αὕτη ἡ ποιητικὴ ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἔργον καὶ τὴν μόνην ἐν τῷ βίῳ δρᾶτιν τοῦ κ. Μαρκορᾶ. Κατὰ τάλλα ἡ βιογραφία του εἶναι σύντομος καὶ ἀδιάφορος. Ἰδιώτης ἔζησεν, ἰδιώτης ζῆ. Θέσεις καὶ αξιώματα δὲν εξήτησε, δὲν ἐδέλθη. Εἰς τὸν πολὺν κόσμον δὲν ἐγνώσθη. Νομικὸν βιβλίον ἀφ' οὐ ἔλαβε τὸ δίπλωμά του δὲν ἤνοιξε πλέον, οὔτε τὸ ἐπάγγελμά του ἔξήσκησε ποτέ. Ἐνυμφεύθη καὶ ἐχήρευσε. Τὸ στήθος του δὲν ἔβεβήλωσε παράσημον δὲν ἐτιμήθη δῆθεν διὰ τῆς ψήφου τῶν συμπολιτῶν του. Δὲν ἥγάπησε τὸν θόρυβον καὶ τὸν κόσμον. Ἔζητε καὶ ζῆ ὡς καλλιτέχνης. (*) Καὶ σήμερον ἀκόμη, γέρων ἀκμαῖος, στιχουργεῖ πάντοτε καὶ διὰ τῶν ὄψιγενῶν ἀλλ' ὅχι ὀλιγώτερον θερμῶν σύτοῦ ἔργων τιμᾷ τὰ ἐλληνικὰ περιοδικά, πρὸ πάντων ἀφ' ὅτου κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος

(*) Αἱ ἐπόμεναι ὄλιγαι λέξεις, ἀποσπασθεῖσαι ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Μαρκορᾶ, εἶναι ίκαναι νὰ μας δώσωσιν ιδέαν καὶ περὶ τῆς μετριοφρο- σύνης του καὶ τοῦ δλως περιωρισμένου καὶ ητύχου του βίου. « Δὲν εὑρηκα στὸν τρόπο τῆς ζωῆς μου — μᾶς ἔγραψε — κανένας ἀξιοπαρα- τήρητο πρᾶμα. Εἴμαι μικρὸς ιδιοκιήτης· ἀλλὰ ἡ φροντίδες τῆς ἑσ- χικῆς μου περιουσίας μοῦ πέρνουν σχεδὸν ὅλο μου τὸν καιρό. Δὲ συ- χνάζω λέσχαις, χοροὺς καὶ μεγάλαις συναναστροφαῖς· διαβάζω κανένα βιβλίο et voila tout. Σᾶς φαίνεται ὅτι ἀξίζει ὁ κόπος νὰ γενη ἥδης γιὰ πράματα τόσο κοινά; »

έξέδωκεν ἐν Κερκύρᾳ, τύποις Ναχαμούλῃ, τὰ πολύχροτα Ποιη-
τικὰ "Εργα.

Κιλαιϊδισμὸς ἀτέλελωτος εἶτε ἡ ζωὴ του ὅ.η!

Συσχετίζοντες ἥδη τὰς προεκτεθείσας ἀρχὰς μὲ τὰς περὶ τοῦ ποιητοῦ βιογραφικὰς πληροφορίας, δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν πράγματι πότον εύνοϊκαι περιστάσεις συνέτρεξαν κατὰ τὴν γέννησίν του. Συγκεφαλαιοῦντες τὸν εύρισκομεν γόνον οἰκογενείας καταγομένης ἔκ τῆς δύσεως, τῆς μᾶλλον πολιτισμένης. Ἡ οἰκογένεια αὕτη ύπηρεν ἀνέκαθεν ἀριστοχρατική· ἐν ᾧ δὲ γνωρίζομεν ἀρ' ἐνὸς ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις καὶ αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐνασχολήσεις ἦσαν εἴς παλαιότερας ἐποχὰς προνόμιον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τῶν ἀριστοχρατικῶν, ἔχομεν ἀφ' ἑτέρου τὸν πατέρα Γεώργιον, εὐφυέστατον ἄνδρα καὶ πεπαιδευμένον, εὔδοξημήσαντα δὲ ἰδιαιτέρως περὶ τὴν ποίησιν, ἵνα μαρτυρήσῃ διτι ανέκαθεν οἱ πρόγονοι του εἰ, ον τάσιν πρὸς τὰ γράμματα καὶ πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν, χορυφωθεῖσαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ υἱοῦ. Τέλος ἐγεννήθη ἐν τῇ μητροπόλει Κερκύρᾳ, τῇ ὥραιᾳ καὶ τόσον εὐάνδρῳ νήσῳ, καὶ ἐγεννήθη ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς ἀκρας ἀχμῆς καὶ τελευταίας δόξης τοῦ μικροῦ 'Ιο ἱου κρήτους, ἐκ τῆς γενεᾶς καὶ τῆς ἐποχῆς ἡτις ἴσχυσε νὰ παραγάγῃ ἔνα Σολωμόν, ἔνα Καποδίστριαν, ἔνα Βράιλαν, ἔνα Μάντζαρον, ἔνα Μουστοξύδην, ἔνα Βαλαωρίτην, ἔνα Ζαμπέλιον, ἔνα Κάλβον, ἔνα Τυπάλδον, καὶ πρὶν ἡ ἐπέλθη ἀκόμη ἡ κατάλυσις τοῦ Κράτους καὶ ἡ συγχώνευσις μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἐπιφέρουσα βαθμηδὸν τὴν παρακμὴν καὶ τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν εἰς βάρος τῶν ἐπιγόνων ἐκφύλισιν τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐπτανησιακῶν οἰκογενειῶν. Εἶνε πολὺ πιθανὸν διτι διάδοχος τοῦ Μαρκορᾶ δὲν θὰ ἔχῃ γεννηθῆ ἐν Ἐπτανήσῳ.

* * *

Πρὶν ἡ ἀνοίξωμεν τὸν στιβαρὸν τετραχοσιοσέλιδον τόμον, τὸν ἐμπεριέχοντα τὰ ἔκλεκτὰ "Απαρτα τοῦ κερκυραίου, ἀς μας ἐπιτραπῆ νὰ προφέρωμεν μικράν τινα παρατήρησιν ἀναγκαίαν, ἀφορῶσαν εἰς τὴν ποίησιν καὶ εἰς τὴν χριτικήν. Περὶ τῆς πρώτης δὲν ἔχουμεν τὴν ἴδεαν, τὴν δόποίαν φαίνεται ἔχον τὸ κοινὸν καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ὀλιγοπληθεῖς λειτουργοὶ τῆς δευτέρας. Τὴν Ποίησιν τὴν θεωροῦμεν Τέχνην ἀνεξάρτητον, διπας πᾶσαν ἄλλην, νομίζομεν δὲ διτι καὶ ἐν αὐτῇ ἔχειν τὸ ὅποιον πρέπει χυρίως νὰ

ἐπιζητήται καὶ νὰ κρίνεται, δὲν εἶνε ἡ ἴδεα, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς αἰσθητοποίησεώς της. Παρατηροῦμεν δῆμως ὅτι ἐν γένει εἰς τὴν κοινὴν ἔκτιμησιν τῶν ποιητῶν κχλ εἰς τὴν περὶ αὐτῶν κρίσιν, κρατεῖ ἐναντία τις μέθοδος· οἱ περισσότεροι, ἔχοντες ἡ ἄλοντες, θυσιάζουν ἀναλγήτως εἰς τὴν ἔννοιαν τὴν ἀπεικόνισιν καὶ ὡς ἐὰν οἱ ποιηταὶ ἦσαν ἐπιστήμονες ἡ φιλόσοφοι, κρίνουσι τὰς ἴδεας των, τὴν διδασκαλίαν των, τὰ αἰσθήματά των, ἀνεξαρτήτως πολλάκις καὶ ὑπεράνω τοῦ τρόπου τῆς ἐκφράσεως. "Ινα καταδείξωμεν σαφέστερον τὴν διαπραττομένην ἀδικίαν — τὸ μὲν ἐξ ἀνεπαρκοῦς τῆς Τέχνης ἀντιλήψεως, τὸ δὲ ἐκ κακῶν ξένων παραδειγμάτων — θὰ κύμωμεν μίαν συντομωτάτην καὶ διστομήν τὸ δυνατὸν ἀπλῆν ἀνάπτυξιν, συγχεφχλαιώσιν ἐξ ἔκτενεστέρας ἡμῶν ἐπὶ τοῦ θέματος μελέτης.

επὶ τοῦ θέματος μελετηῆς.
"Εκεστὸν ποιητικὸν καλλιτέχνημα δύναται νάναλυθῇ εἰς τρία στοιχεῖα: ἡ εἰς τὴν ἴδεαν ἔνθη, εἰς τὴν μορφὴν καὶ γ'. εἰς τὴν φράσιν. Καὶ τὸ μὲν α', τούτεστιν ἡ σύλληψις, τὸ πρῶτον εἰςωτερικὸν διανόημα, τὸ ὅποιον πρόκειται νὰ ἔξωτερικευθῇ ὡς εἰκὼν ἢ ὡς συλλογισμός, συγκεκριμμένως ἢ ἀφηρημένως, ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ἀντιλήψεως, ὑπάρχει κοινὸν καὶ ἀραικαῖον εἰς ὅλα τὰ εἰδῆ τοῦ λόγου· ἐν ᾧ τὸ γ'. — ὁ δῆρος φράσις δέν το ἔχφράζει καλά, ἀλλ' ἂς θεωρηθῇ συνθηματικῶς — ἡ ἔξωτάτη τούτεστι καλλιτεχνικὴ ἐπεξεργασία, τὸ κάλλος τῆς γλώσσης, ἡ ἀρμονία τοῦ ὕφους, τὸ μέτρον καὶ ἡ δμοιοκαταληξία, εἶνε στοιχεῖον ἐρδεχόμενορ δι' ὅλα ἐπίσης τὰ εἰδῆ τοῦ λόγου, γωρὶς βέβαια τὸν κατ' οὐσίαν πεζὸν νὰ τὸν μεταβάλλῃ εἰς ποίημα, ὅπως καὶ ἐνὸς ποιήματος τούναντίον εἴμπορεῖ νὰ λυθῇ ὁ στίχος, γωρὶς αὐτὸν νὰ χάσῃ τίποτε ἐκ τῆς τεχνικῆς του ἀξίας. Διέτι ἔχειν τὸ ὅποιον συνιστᾶ καὶ διακρίνει μόνην τὴν ποίησιν, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς καθεαυτὸν ὡς Τέχνης εἶνε τὸ 6'. ἡ μορφὴ, ὁ ἴδιαιτερος τρόπος τῆς ἔχφράσεως, ἡ ἀπεικόνισις τῆς ἴδεας, ἡ αἰσθητοποίησις, στοιχεῖον τὸ ὅποιον πρὸς οὐδὲν ἄλλο εἶδος τοῦ πεζοῦ λόγου — τοῦ κατ' οὐσίαν πεζοῦ, ὁ δῆρος εἴμπορεῖ ὡς εἴπεζου λόγου — ἔχει ὁ ποιητικὸς κοινόν. (*) 'Ἐκ δομεν νὰ ἔργει καὶ ἔμμετρος — ἔχει ὁ ποιητικὸς κοινόν.

(*) Ιδού ἐν ἀπλοῦν μαθηματικὸν θεώρημα μὲν γράσιν καλλιτεχνικόν:

Τὸ εἰς τὴν ὑποτείνουσαν τετράγωνον, ἐν μόνον.

Το εἰς τὴν οὐρανούσαν τετραγωνικήν
Ισομητάτη μὲ τὸ ἀθροισμα τῶν δύο τετραγώνων,

"Απεις γί δύο ἔτεραι πλευραὶ ἀποτελοῦσι.

Καὶ ταῦτα πυθαγόρειον θεώρημα καλοῦσι.

Αὐτὸς βέσσαια δὲν εἶνε ποίημα. 'Αλλ' οσον δήποτε ἀκαλλίτεχνον φρά-

τούτων ἔπειται ἀνχγκαίως ὅτι τὸ κύριον τοῦ καλλιτέχνου προσὸν δὲν εἶνε οὔτε αἱ ἰδέαι του αἱ νέαι καὶ πρωτότυποι, οὔτε αἱ γνώσεις του αἱ βιθεῖαι καὶ παντοειδεῖς, οὔτε τὰ αἰσθήματά του τὰ εὐγενῆ καὶ μεγάλα, ἀλλ' ἡ δύναμις ἔκεινη ἡ δημιουργική, ἡ μεταβάλλουσα διὰ τῆς καταλλήλου ἀπεικονίσεως οἰανδήποτε ἰδέαν εἰς ποίημα, εἰς καλλιτέχνημα. Η δύναμις τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκφράσεως εἶνε ἡ προκαλοῦσα τὴν αἰσθητικὴν λεγομένην συγκινησιν, διαφέρουσαν ἀπὸ τῆς κοινῆς, ἣν μεταδίδει ὁ πεζὸς λόγος, δύσον ἡ ἐπίδρασις τοῦ καλοῦ ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ λυπηροῦ ἢ τοῦ χαρμοσύνου· αὕτη ὑὲ ἡ συγκίνησις, ἣν χαρακτηρίζουσιν ὡς αὔξησιν μὲν ζωτικότητος οἱ θετικοὶ πτέρωσιν δὲ τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς ἴδινικοὺς κόσμους ἀνύψωσιν οἱ πνευματισταί, συνιστῷ πᾶσαν τὴν ἡθικὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν ἀξίαν τῆς Τέγυνης, εἴτε τὸν λόγον, εἴτε τὸ χρῶμα, εἴτε τὸ μάρμαρον ἔχη ὡς ὄργανον. "Αμα τὸ στοιχεῖον τοῦτο λείπη ἡ ἥνε πολὺ ἀσθενές, δύσον ύψηλὴ καὶ μεγάλη, ἡθικὴ καὶ πρωτότυπος ἥνε ἡ ἰδέα τοῦ ἀξιοῦντος δόξαν ποιητοῦ, δύσον ἀψόγως καλλιτεχνικὴ καὶ ἀν ἀντηχῇ ἡ φράσις του — ἡ γλῶσσα, τὸ μέτρον καὶ ἡ δύοιοκαταληξία — τὸ ἔργον του δύμας δὲν εἶνε καλλιτέχνημα, οὐδ' ὁ ἐγγάτης δικαιοῦται νέποκληθῆ ποιητής. "Αντ' αὐτοῦ πιθανὸν νὰ ἥνε φιλόσοφος, καὶ πολλάκις μέγας φιλόσοφος, ψυχολόγος ἢ ιστορικός, κοινωνιολόγος ἢ φυσιοδίφης, φιλόπατρις ἢ φιλογύνης, εύφυολόγος ἢ διαλεκτικὸς καὶ ἐπὶ τέλους κοινὸς φλήναφος, ὅπως δὰ οἱ περισσότεροι στιχουργοί, ἀλλ' οὐγὶ βεβαίως καὶ ζωγράφος διὰ τοῦ λόγου, ἀποδίδων μορφάς, ὡς πᾶς καὶ λιτέχνης. "Αν δὲ τοῦτο ἥνε ἀναμφισβήτητον, τότε καὶ τὸ ἔργον τῆς κριτικῆς, προκειμένου περὶ καλλιτεχνίας ἐν γένει ἄρχ καὶ περὶ ποιήσεως, δὲν εἶνε ποσῶς ἡ ἔξέτασις τῆς ἰδέας τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ἡ ἔκτιμησις τοῦ βιθμοῦ τῆς μεταξὺ συλλήψεως καὶ ἔκτελέσεως ἵσορροπίας, τῆς συνιστώσης τὸ ἀριστοτέχνημα. "Εδῶ ἐπιζητοῦμεν σχέσεις μόνον καλοῦ, μορφάς, καὶ ἀφίνουεν διὰ τοὺς φιλοσόφους τὰς σχέσεις τοῦ ἀληθοῦς, τὰς ἰδέας. "Οπως δ' ἐνὸς φιλοσόφου παρέργως μόνον θὰ ἐπηγοῦμεν ὡς τι ἐπουσιῶδες τὸ τυχὸν γλαφυρὸν αὐτοῦ ὕφος καὶ τὰς εἰχόνας οὕτω νομίζομεν δίκαιον, παρέργως καὶ ὡς ἐκ πεισσοῦ πρέπει νὰ κρίνωμεν τὸν ποιητὴν κατὰ τὰς ἰδέας του — κρίσις μὴ ἐπηρεάζουσα οὐδαμῶς τὴν καλλιτεχνικήν του ἀξίαν.

Τὰ παραδείγματα, τὰ ὅπειτα θὰ ἐδυνάμεθα νὰ φέρωμεν πρὸς σιν καὶ ἀν δώσῃ τις εἰς τὴν κατωτέρω εἰκόνα τῆς περὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως ἰδέας, ἡ ποίησίς της δὲν καταστρέφεται:

"Ο βίος ἀγῶν οὗ τὸ ἀθλον ἐν ούρανοις

μεγαλητέραν κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω, εἶνε ἄπειρα. Ἀλλ' ἐάν, μὴ χρονοτριβοῦντες περισσότερον, διεξέλθωμεν τὰ πρὸ ἡμῶν Ποιητικά "Ἐργα καὶ ζητήσωμεν εἴτα κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν, νὰ κρίνωμεν τὸν ποιητὴν ὡς πρὸς τὰς ἰδέας του, τίποτε ἔκτακτον δὲν θὰ εὕρωμεν οὐδὲ θὰ δυνηθῶμεν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νίναπαραστήτωμεν ἀληθῆ τὴν φιλολογικήν του φυσιογνωμίαν. Πράγματι Ὁ κ. Μαρκορᾶς θά μας φανῇ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα του καὶ μισῶν θανατίμως τοὺς Τούρκους λατρεύων τὴν Ἐλευθερίαν καὶ ὀνειρευόμενος Ἐλλάδα μεγάλην καὶ ἀνεξάρτητον τιμῶν τὴν Ἀρετὴν καὶ βδελυσσόμενος τὴν Κακίαν, πλὴν πολὺ συχνότερην ἐνθουσιῶν καὶ φάλλων τὴν πρώτην ἥ γελῶν καὶ καυτηριάζων τὴν δευτέραν. θά μας φανῇ διατηρῶν εὐγνώμονα καὶ λατρευτὴν τὴν μνήμην τοῦ πατρός του καὶ τῆς συζύγου του, εὐλαβής, φιλόστοργος, φιλάνθρωπος, φιλεύσπλαχνος. θά μας φανῇ ύμνων καὶ ἔκθειάζων τὸν "Ἐρωτα ἀγνὸν καὶ ὑπερνέφελον, γονυπετῶν πρὸ τῆς ὥραιας καὶ καλῆς γυναικὸς καὶ ἴσακις μὲ τὸ εὔγραμμον σῶμα ἀγαπῶν καὶ τὴν ἐνάρετον ψυχήν πιστεύων εἰς τὸν Θεόν, παραδεχόμενος τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν καὶ διαβλέπων διὰ τῶν ψυχικῶν ὅμμάτων πέραν τοῦ γλαυκοῦ στερεώματος παραδείσους φωτὸς ἀνεσπέρου καὶ ἀγγέλους λευκοὺς καὶ παρθένους ἀγνὰς ὡς οἱ ἄγγελοι, καὶ ἄνδρας ἀσπίλους ὡς αἱ παρθένοι. Πλήρη ἐλπίδος ἀκόμη καὶ ἰδανικοῦ Ἑλληνος συγχρόνως καὶ κριστιανοῦ, θά τον ἴωμεν ὑπομένοντα ἀγοργύστως τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς αὐτῆς. δοξάζοντα εἰλικρινῶς ἐν παντὶ τὸν ὑπέρτατον τῆς ζωῆς αὐτῆς. δοξάζοντα εἰλικρινῶς ἐν παντὶ τὸν ὑπέρτατον τοῦ κόσμου, αἴροντα πρὸς αὐτὸν ταπεινὴν τὴν εὐκεντήτην τοῦ ἀλλ' ἡσυχον πάντοτε περὶ τῆς τελικῆς κατισχύσεως τοῦ ἀγαθοῦ, περὶ τῆς ἔκβάσεως τοῦ ἀγῶνος ὑπέρ τοῦ δικαίου, περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ τῆς μελλούσης μακαρίας ζωῆς. Οὕτω δ' ἐξ ἐνὶς ἔκάστου τῶν ποιημάτων τοῦ ἀφαιροῦντες τὴν περώδη ἐξωτάτην ἰδέαν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἔκτιμησωμεν τὰ αἰσθήματα, τὴν διδασκαλίαν, τὰς δοξασίας καὶ τὰς γνώσεις τοῦ κερκυραίου ποιητοῦ, ἵχνογραφοῦντες μίαν εἰκόνα ἡθικοῦ ἀνθρώπου διὰ τῶν γενικωτέρων γραμμῶν ἥ καὶ ἐάν ἔχωμεν ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ ἐπιδειξιότητα, μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν.

— Πλὴν ἡ τοιαύτη ἔργασία κατὰ τί θὰ μας διεγώτιζεν ἀρά γε ώ: πρὸς τὴν ἔκτιμησιν τῆς ἀξίας τοῦ ποιητοῦ καὶ πόσον θὰ ἐδύναμεθα ἐπ' αὐτῆς νὰ βασισθῶμεν; Γνωρίζοντες τὰς ἰδέας ἐνὸς ἀνθρώπου, τί μανθάνομεν περὶ τῆς δημιουργικῆς του δυνάμεως; ἀνθρώπου, τί μανθάνομεν περὶ τῆς δημιουργικῆς του δυνάμεως;

Δέν νομίζετε ἄλλως τε καὶ σεῖς ὅτι ὁ κ. Μαρκορᾶς θὰ ἦτο ἐπίσης ἰδιοφυής καλλιτέχνης, ἐπίσης δόκιμος ποιητής, ἐὰν ἄλλης φύσεως καὶ τάξεως καὶ μορφώσεως ἀνθρώπος, ἥλεγχετο ἀπεναν-

τίας, ὅπως καὶ ἄλλοι ποιηταὶ μέγιστοι, ὑλόφρων, μισόπατρις, μισογύνης, ἄθεος, ἀντεθνικός, ἀπελπις, ἀπαισιόδοξος, ψύλλων τὴν ἥδονὴν καὶ τὴν ἀκρασίαν ὡς τὴν μόνην ἐφικτὴν μακαριότητα, εὔστοχων φυσικὴν καὶ ἀναγκαίαν πᾶσαν πίεσιν καὶ ἀδικίαν ἐν τῷ σκληρῷ ἀγῶνι περὶ ὑπάρξεως, ἀναγνωρίζων τοῦ ἴσχυροτέρου τὸ δίκαιον, καταρώμενος καὶ βλασφημῶν, ἀπιστος πρὸς πᾶσαν ἀγνότητα καὶ ἀρετὴν καὶ εἰς τὴν φρίκην τοῦ αἰωνίου μηδενὸς ὅσον τὸ δυνατὸν βραδύτερον ὄνειρευόμενος νὰ ἐπιστρέψῃ; "Ἡ μὴ θὰ ἦτο ἐξ ἄλλου δίκαιον νὰ θελήσωμεν ἡμεῖς τόρα νὰ ὑποβιδάσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ποιητοῦ, σταθμίζοντες ἀντικειμενικῶς ὡς τιγος φιλοσόφου τὰς ἰδέας τοῦ ἀνθρώπου, εύρισκοντες δ' αὐτὸν οὕτω κατὰ πολὺ ὑπολειπόμενον τῆς προόδου τοῦ αἰῶνος, μὴ ἀρθέντα μέχρι τοῦ ἐντελοῦς κοσμοπολιτισμοῦ, μέχρι τῆς παγκοσμίου ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος, ἀκόμη μισαλλόδοξον καὶ μισογείτονα, ἀκόμη τρέφοντα καὶ ὑποθάλποντα ἰδέας ἔθνικὰς πρὸς τὴν ἔξελιξιν τῆς ἀνθρωπότητος ἀντ. μαχομένχας καὶ προκαλούσας ἀντιζηλίας, πολέμους καὶ αἷματα ἀρνούμενον δ' ἐπὶ τέλους τῆς ἐπιστήμης τὰς προόδους καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἡτις ἀποδεῖξα μαθηματικῶς τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων πρὸς λύσιν θετικὴν ζητημάτων μεταφυσικῶν καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν μόνον ὑπόστασιν πάσης ὑπερκοσμίου συλλήψεως, περιέκοψε βαθέως τῆς φαντασίας τὰ πτερά, ἀπήλλαξε τὸν κόσμον φανταστικῆς κηδεμονίας, ἀνέγραψε τὸν φυσικὸν νόμον ἀπαρίθμητον, κατέρριψε τὰς παλαιὰς ἀπολύτους πίστεις, ἐγύμνωσε τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς παραδείσους τῶν διαφόρων θρησκειῶν τῶν ἀύλων αὐτῶν κατοίκων καὶ τρέψασα τὴν ἀνθρωπότητα ἐπὶ νέα πραγματικότερα καὶ βεβαιότερα ἴδαινικά, ἵσχυσε νὰ δώσῃ ἄλλην καὶ πρὸς τὴν ποίησιν ἀκόμη ὅψιν καινήν. Πλὴν ἡ τοιαύτη πρὸς τὰ πρῶτα προσήλωσις κατ' οὐδὲν παραβλάπτει τὴν ἀξίαν τοῦ κ. Μαρκορᾶ ὡς ποιητοῦ, ὅπως πάλιν οὐδόλως πρὸ τῶν ὄμμάτων μας θὰ τὴν ἀνύψου ἡ πρὸς τὰ νεώτερα κλίσις του. Αὐτὸ διὰ τὴν Γέγυην εἶνε ὅλως ἀδιάφορον. Ἡ φιλοσοφία κυμαίνεται καὶ μεταβάλλεται· ἡ Τέχνη μένει πάντοτε αἰωνία καὶ ἀμετάβλητος. Ὁ χριτικὸς θὰ ἔξετάσῃ λοιπὸν μόνον τὸν τρόπον καθ' ὃν δύναται τις νὰ διατυπώσῃ τὰ οἰαδήποτε αὐτοῦ αἰσθήματα καὶ τὰς ἰδέας ἀν ὁ τρόπος αὐτὸς ἐκπληροῖ ὄρους τινὰς γενικῶς παραδεδεγμένους διὰ τὴν ποίησιν, οὗτος μόνος ἀρκεῖ νάναδείξῃ τινὰ ποιητὴν. "Ανευ δὲ τούτου εἰς μάτην θὰ ἥξειν ὁ ποιητὴς τῶν Στόρων, τῶν Χελιδόνων, τῶν Πατριωτικῶν Βελῶν, τῶν Κρητικῶν (ἀλλακτῶν Ὦδῶν) καὶ οἰοδήποτε ἄλλος τῶν φιλοπατρίδων καὶ φιλερώτων καὶ φλυάρων στιχουργῶν, οὗτενος τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ

δοξασίαι τυγχάνουσιν δημοιαι καὶ διὰ πολλοὺς ἀνώτεραι τῶν τοῦ χ. Μαρκορᾶ, νὰ ύπερβάλῃ κατὰ τὴν ἀξίαν ὡς ἔθνικὸς τάχα καὶ φιλόσοφος, τὸν ποιητὴν τοῦ Ὀρχου, τῆς Ρεγγίρας Σκάρπα, τοῦ Παραπόρου Πεθαμέρης, τῶν Θησαυρῶν τοῦ Ἀλήπασα, τῆς Ἀροιξῆς, τοῦ Καλοκαιριοῦ καὶ τόσων ἄλλων ποιημάτων, κοινῶν ἴδεων πλὴν σπανίας ἐκτελέσεως, μικρῶν τούτεστιν ὑπὸ φιλοσοφικὴν ἀλλὰ μεγάλων ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν.

Ἐγράψαμεν καὶ ἄλλοτε ὅτι παρ' ἡμῖν, ὅπου τὸ σκότος πυκνόν, ἀρκεῖ νὰ ἔη τις ἔθνικὸς διὰ νὰ χρισθῇ καὶ ποιητής· ἐν ὃ ἀπεναντίας ἀρκεῖ νὰ ἔη κανεὶς ποιητής διὰ νὰ κληθῇ καὶ ἔθνικός. "Εως οὖ ἐννοηθῇ καλῶς ἡ οὐσιώδης αὕτη διαφορὰ εἰξέπειρα ὅτι θὰ χρειασθῇ πολὺς ἀκόμη καιρός. 'Ἐφ' ὅσον δὲ οἱ ποιηταί, λησμονούμενον τοῦ θεμελιώδους χαρακτῆρος τῆς ποιήσεως, κρίνονται κατὰ τὰς ἴδεας των καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐντελής ἐπίγνωσις Τέχνης ἀγνῆς καὶ ἀνεξάρτητου, εἴνε ὀλιγίστων μόνον ἀνεπτυγμένων τὸ προνόμιον, (*) εύρισκομεθ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ πρωτεύοντος τοῦ τυχόντος αἰσθηματίου ἡ δημιαγωγοῦ, κατορθοῦντος εὔκόλων νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν δι' ἐμμέτρων φωνασκιῶν καὶ ἀμαθῶν δημοσιογράφων. 'Αλλ' ἡμεῖς λατρεύομεν τὴν Τέχνην δι' αὐτὴν ταύτην τὴν Τέχνην, ἀνεξάρτητον, πάσης διδασκαλίας καὶ σκοποῦ ξένου ἀυτῆς, ἀνυποδούλωτον εἰς τὰς κρατούσχας κοινωνικὰς ἢ θρησκευτικὰς ἴδεας, ἀμέτοχον τῶν φιλοσοφικῶν ἐριδῶν, ψυχρὰν καὶ ἀπαθῆ, βραστίδα αἰωνίαν ὑπεράνω χρόνου καὶ τόπου, ἔχουσαν τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως της· ἐν ἑαυτῇ, μορφὰς μόνον γνωρίζουσαν νάντανατέλλη, μορφὰς δημιαὶ ἀκτινοβόλους ἐκ τοῦ καλλους της καὶ ἀποθαμβούτας. Οὕτω παντὸς ῥύπου καὶ προλήψεως καθαρισθεῖσα, τείνει κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, τοὺς χρόνους τοῦ καταμερισμοῦ, νάναβιβασθῇ εἰς κοινὸν προσκύνημα ἐπὶ ύψηλοῦ στυλοβάτου. Καὶ ἐλπίζομεν εἰς τὸ μέλλον. 'Η ιστορία τῆς Τέχνης ἀπ' ἀρχῆς μᾶς πείθει ὅτι ἡ ἔξελιξις τὴν φέρει ἀκατασγέτως εἰς χειραρφέτητιν τόσον ἐντελῆ, ὅσον ἵσως ἡμεῖς εἰμεθα ἀκόμη ἀνίκανοι καὶ νὰ φντασθῶμεν. Πράγματι ἀπὸ τῆς ἀριστοτελείου καθάρσεως μέχρι τοῦ σημερινοῦ 1^ο αρ-

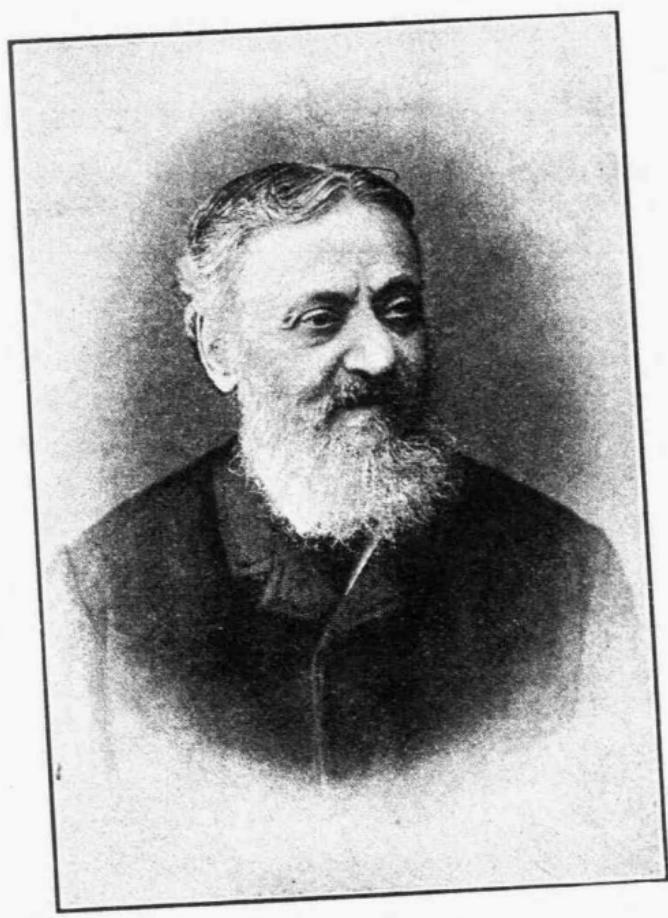
(*) "Ἐν τούτοις ἔκ τῶν παρ' ἡμῖν καὶ αὐτὸς ὁ χ. Παλαμᾶς, ὁ περισσότερον παντὸς ἄλλου ἐμβοθύνας εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἀλήθειαν, πλανᾶται, νομίζομεν, φρονῶν ὅτι μόνον ἐὰν ὁ ποιητής ἔχῃ κοινὰς καὶ παλαιὰς ἴδεας ἡ διαχώρισις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς μορφῆς ἀποβαίνει ματαίκα· ἐν ὃ τὸ χυρίως εἰπεῖν θὰ ἦτο ὅτι πάντατε ἡ τοιαύτη διαχώρισις προκειμένου περὶ καλλιτέχνου ἀποβαίνει ματαίκα. 'Ἐν ἣ δὲ περιπτώσει ποιητής τις θὰ παρουσίαζε νέαν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου ἀντιληψιν, τότε θὰ ἐγινάκετο χωριστὰ καὶ ὡς φιλόσοφος.

pour l'art τὸ διάστημα εἶνε μέγα καὶ ἡ πρόοδος ἐπαισθητή, πᾶσαν ἐλπίδα περὶ τοῦ μέλλοντος δικαιολογοῦσα.

* * *

"Ο τι χυρίως διαχρίνει τὴν τέχνην τοῦ κ. Μαρκορᾶ, εἶνε ὁ αὐστηρὸς καὶ λελογισμένος χαλινός, ύφ' ὃν συγχρατεῖ τὴν ἀφθονον καὶ πολλάκις δυσήνιον αὐτοῦ φαντασίαν. Εάν που ἴδητε ποίημα ἀληθῶς ἐμπνευσμένον πλὴν σεμνόν, μὲν μιὰν μόνον μεταφοράν, διήκουσαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἐν τῷ ὅποιώ αἱ ἔννοιαι διαδέχονται ἀλλήλας συνεπτυγμέναι μὲν ὡς ἐάν ἐπεκάθητο ἡ μία τῆς ἀλλῆς ἀλλὰ κατὰ τάξιν φυσικὴν καὶ ἀναγκαίαν ποίημα τοῦ ὅποιου ἡ ἔκφρασις, μὴ ὑπερβαίνουσα ποτὲ προχεχαραγμένον τι ὅριον εὐπρεπές, οὐδὲ ἐκπίπτουσα εἰς κοινοτοπίας καὶ πλατειασμούς συνιστᾶ τὴν δυσκόλως ὥριζομένην ἐκείνην ἀριστοχρατίαν τοῦ ὅρους, ἡ δὲ γλῶσσα, καθαρὰ ὡς κρυσταλλίνη, μελετημένη, πλουσία διὰ τῆς ἐσκεμμένης ἀντλήσεως ἐξ ὅλων τῶν δημοτικῶν πηγῶν, εἶνε κατά τε τοὺς τόπους καὶ τὰς φράσεις νεοελληνική — δύνασθε νὰ ἥσθε βέβαιοι ὅτι τὸ ποίημα αὐτὸ φέρει τὴν ὑπογεαφήν τοῦ κερκυραίου ἀριστοτέχνου.

Η λιτότης αὕτη καὶ ἡ συμμετρία, ἡ ὅσῳ τὸ δυνατὸν ἐντελῆς τοῦ ἀσυνειδήτου εἰς τὸ ἐνσυνείδητον καθυπόταξις, — ἀνεξαρτήτως καὶ τοῦ ἡρμοσμένου ἐκάστοτε μέτρου καὶ τῆς ἀψόγου ὁμοιοκαταληξίας καὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς λέξεως καὶ τῆς ἐν γένει καλαισθήτου φράσεως, — σπανίως ἀπαντῶσα εἰς βαθμὸν τόσης τελειότητος εἰς ἄλλον ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ποιητῶν, εἶνε διὰ τοῦτο, ἐκτὸς οἰουδήποτε ἄλλου προσόντος, κοινοῦ εἰς πολλούς, ἡ χαρακτηρίζουσα ἴδια τὸν κ. Μαρκορᾶν. Ἐπισκοποῦντες τὰς κορυφὰς τῆς ἡμετέρας φιλολογίας εύρισκομεν τὸν μὲν Σολωμόν, τὸν μεγαλοφυέστερον τῶν ποιητῶν μας, διανύσαντα ζωὴν ἀτακτον καὶ περιπετειώδη ἐν διηνεκεῖ ἀγῶνι πρὸς τελειοτέραν διατύπωσιν τῶν μεγάλων του συλλήψεων, ἀγῶνα σπανιώτατα ἀπολήξαντα εἰς αποτελέσματα ἐντελῶς ίκανοποιητικά· τὸν δὲ Βαλαωρίτην, τὸν κατὰ πολὺ μὲν ὑποδεέστερον τοῦ πρώτου πλὴν ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης θεωρούμενον ὡς τὸν κορυφαῖον ἐπὶ τοῦ νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ, εύρισκομεν ἀχαλίνωτον ἐντελῶς καὶ ἀτίθασσον, παρασυρέντα πάντοτε ὑπὸ τῆς ἴδιας ὄρμῆς ἐκεῖθεν τῶν ὑπὸ τῆς Τέχνης ὥριζομένων φραγμῶν, παλλίλογον, ἀκόλαστον, ὑπερβολικόν. Ἐρευνῶντες καὶ εἰς βαθμίδας ἀσυγκρίτως κατωτέρας, ἀπαντῶμεν τὸν μὲν ἀριστοτέχνην τῆς φράσεως Ζαλοκώσταν ἀνίσχυρον μέγρι τέλους νάπαλλαγῇ καθολοκληρίαν τῆς περὶ τὴν μορφὴν ἰδιαζούσης ἐκείνης ἀδεξιότητος, ἢτις ἀφίνουσα γάσματα συχνὰ

Ieoágyos Maorogóis

παρουσιάζει τὰ πλεῖστα ἔργα του ὡς δοκίμια χειρὸς μαθητικῆς· τὸν δὲ Παράσχον, πεπροικισμένον μὲν ὄμολογουμένως διὰ ποιητικῶν χαρισμάτων σπανίων, δῆλους ὅμως ὑπερβάντα κατὰ τὴν τοιαύτην ἀκράτειαν καὶ ἀκολασίαν. Τέλος, διὰ νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα καὶ ἐπὶ τῶν νεωτάτων, ὃν ἡ φυσιογνωμία μόλις ἀρχεται εὐχρινίζομένη καὶ ἡ πτῆσις μετὰ πολλὰς κυμάνσεις εὔθυνομένη σταθερῶς, ὁ μὲν Δροσίνης μόνον διὰ τῶν Ἀμαράτων, ὅπως καὶ ὁ τρυφερώτατος Πολέμης διὰ τῶν Ἐρειπίων, κατώρθωσαν νὰ μας παρουσιάσωσι ἔργα τινὰ ἄρτια, ἀληθῶς δόκιμα καὶ εἰς ἄκον εὐέλπιδα· ὁ δὲ Παλαμᾶς, οὐ τὸ μέλλον εύρυ, πολὺ σπανιώτερον μέχρι τοῦδε ἡλέγγοθη μὴ ἀδικήσας πρωτότυπον καὶ ὑψηλὴν σύλληψιν δι’ ἀνισορρόπου ἔκτελέσεως. (1)

Αλλ’ ἔκτος τῶν τριῶν τελευταίων καὶ τῆς νέας ἐν γένει ποιητικῆς γενεᾶς, τὴν δποίαν θωπεύει ἀκόμη γλυκυτάτη ἐλπὶς καὶ περὶ ἡς ἀδικος θὰ ἦτο πᾶσα τελειωτικὴ χρίσις, ὁ κ. Μαρκορᾶς ὑπερβάλλει δῆλους. Τὰ πλημμελήματα εἰς τὰ ἔργα του εἶνε σπανιώταται ἔξαιρέσεις· ἀφ’ ὅλων δὲ προχύπτει καταφανῆς ἡ αὐτὴ καλλιτεχνικὴ ἴσχυς, ἡ ἔχουσα συναίσθησιν ἑαυτῆς καὶ χαρακτηρίζουσα ἔργατην φύσει καὶ μορφώσει δεξιόν, δστις, ἵνα κατὰ Σοφοκλέα εἴπωμεν, καὶ ἂ δεῖ ποιεῖ καὶ εἰδὼς γε ποιεῖ. Ἀφεύκτως δὲ θὰ ἦτο ὁ πρῶτος τῆς νέας Ἑλλάδος ποιητῆς ἀν εἰχε τὴν βαθύτητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Σολωμοῦ, δστις εἰς τὰ ἐντελῆ του ἔργα εἶνε ἀπαράμιλλος· ἐν φόροις πρέπει νὰ ταχθῇ εὐθὺς μετ’ αὐτὸν καὶ πρὸ τοῦ Βαλωρίτου, οὗτινος πάλιν δεν ἔχει τὴν ἀκάθετον πλήμμυραν τοῦ αἰσθήματος, τὸν πλοῦτον τῶν εἰκόνων καὶ τὴν ἀνδρικὴν ζωηρότητα τῆς ἔχφράσεως.

Μέχρι τοῦδε ωμιλήσαμεν περὶ στοιχείου διακριτικοῦ, ὑποπίπτοντος εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ὑποχειμένου εἰς κανόνας. Πλὴν ὑπάρχει καὶ ἔτερόν τι ἐν τῇ ποιήσει ἐπίσης διακριτικόν, μὴ ὑποχειμένον ὅμως εἰς παρομοίαν ἔρευναν, οὐδὲ δυνάμενον νὰ κριθῇ θετικῶς καὶ νὰ ποδειγθῇ μὲ res et non verba. Πρόκειται περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιήματος, ἡ ὁποίᾳ φαίνεται οἵονεὶ ἀπόσπασμα τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ. Ἡ οὔσια αὐτῆς εἶνε καὶ ἔστει διὰ τὸν θυητὸν ζήτημα ἀλυτον· διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν χριτικῶν καὶ ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς πρὸς τὴν λέξιν, ἐπικρατεῖ ἡ μεγαλητέρα σύγχυσις καὶ ἀσάφεια. Πρέπει ἄρα γε

(1) Σύλληψιν ἐνταῦθι ἐννοοῦμεν τὴν μορφὴν τὴν σχηματισθεῖσαν ἐν τῷ τοῦ ποιητοῦ, πρὶν ἡ ἀποτυπωθῆ διὰ τοῦ λόγου. Δὲν ἐννοοῦμεν λοιπὸν τὴν ἐννοίαν μόνον τοῦ ποιήματος, διότι εἰς τὴν καλλιτεχνίαν μορφὴ καὶ ἴδεα εἶνε συμφυεῖς καὶ δῆλη ἡ πρώτη ἀπλοῦν τῆς δευτέρας ἐνδυμα.

νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀρμονίας τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ποιήματος, ἥτις τις θεία πνοὴ ἐμψυσμένη εἰς τὰ ἄψυχα ἔργα μόνον ὑπὸ τῆς προνομιούχου μεγαλοφυΐας; Τί εἶνε λοιπὸν τὸ μυστηριῶδες ἔκεινο, τὸ ὅποιον ἐπιβάλλεται καὶ συγχίνει εἰς τὴν Τεχνην, ἀφ' οὗ ποιήματα μὲν μορφὴν εἰς ἣν δυσκόλως ἡ κριτικὴ θὰ εὕρισκε φεγάδια, ὡς ἡ τοῦ κ. Προβελεγίου, δὲν συγχινοῦσι ψυχρὰ ὡσεὶ νεκρά, ἐν τῷ ἄλλᾳ, συντρίμματα καὶ ἐρείπια ὡς τὰ τοῦ Σολωμοῦ, πάλλουσιν ἐκ ζωῆς; Ἀγνοοῦμεν. Ἄλλ' ὅτι εἴδεύρομεν καλῶς εἶνε ὅτι ὁ κ. Μαρκορᾶς εἶνε ἐξ ἔκεινων οἵτινες ἔχουσιν ἐντός των τὴν ζωὴν καὶ δύνανται νά την μετοχεύειν εἰς τὰ ἔργα των. Ἡ φωνή του ἐπιβάλλεται, σὲ παρα.ύρει καὶ πρέπει νά την ἀκούστης ἐκών ἄκων. Ο τόνος καὶ ὁ τόπος, ἀπὸ τοῦ ὅποιου σοῦ διμιλεῖ εἶνε ὑψηλὸς καὶ πρέπει νά ἐγείρῃς ἀκούων τοὺς ὁφθαλμούς. Ἀδύνατον δὲ εἶνε νά μή σου δακρύσουν, νά μή δικτρέξῃ τὸ σῶμά σου ρῆγος καὶ νά μή φέρῃς τὴν χειρά εἰς τὸ στῆθος διὰ νά συγχρατήσῃς τοὺς παλμούς σου. Εἴπομεν ὅτι τὸ καλὸν ἐπιδοῦ ὅτια τῆς συγχινήσεως ταύτης. Ὁ κ. Μαρκορᾶς ὁ δόποιος ἡξεύρει διὰ τῶν στίχων του νά την προκαλῇ εἶνε γνήσιος καλλιτέχνης. Ὁ δὲ ἀνέκανος νά αἰσθανθῇ τὴν πρώτην,

Νοῦς ποῦ ποτὲ δὲν εὕρηκε σὲ τέτοιορ ἦχο κάτι,

μόνος αὐτὸς θάρνηθῇ τὸ δεύτερον, χωρὶς ἡμεῖς νά ἔχωμεν νά τῳ απαντήσωμεν καὶ νά τῳ ἀποδείξωμεν τίποτε. Ἡ κριτικὴ χειραγωγεῖ μὲν τοὺς εὔρισκομένους εἰς τὸν καλὸν δρόμον, ἀλλὰ δὲν ἰσχύει νά εἰσαγάγῃ κανένα εἰς αὐτόν...

*
* *

Δὲν θάναλύσωμεν ἐδῶ λεπτομερῶς ὅλα τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ κ. Μαρκορᾶ. Πρὸς τὴν τοιαύτην μακρὰν καὶ εἰδικὴν ἔργασίαν τὰ ὅρια τοῦ παρόντος ἄρθρου εἶνε στενά. Ἅλλως τε ὁ σκοπός μας δὲν εἶνε ἡ ἡ διὰ γενικῶν γραμμῶν ἀποτύπωσις μιᾶς φιλολογικῆς φυσιογνωμίας, εἰς τὴν καθαρότητα τῆς δοπίας ὀλίγον θὰ συνέβαλλον σχόλια ἔκτεταμένα εἰς τὸν Ὀρκον ἥτις εἰς ταῦλα ἔμμετρα Διηγήματα, εἰς τὰ Λυρικά, τὰ Πρῶτα Λιαροτράγουδα ἥ τὰ τελευταῖα Μέτωρα καὶ Παραξενείές. Τὰ κατωτέρω ὅθεν ὀλίγιστα δύνανται νά θεωρηθῶσιν ὡς παραδείγματα μόνον τῆς περὶ τὴν ἔκφρασιν δυνάμεως, πρὸς κύρωσιν τοῦ δοθέντος ἀνωτέρω χαρακτηρισμοῦ.

Ο Ὀρκος ἔξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1875. Εἶνε διήγημα ἐκ στίχων χιλίων καὶ ὀκτακοσίων, εἰς δύο μέρη διῃρη-

μένον καὶ θέμα ἔχον τὴν χρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866—69. Τὸ αἰματηρὸν τοῦτο δράμα ἀνείλιξε τὰς μεγαλοπρεπεῖς του σκηνὰς πρὸ τοῦ ἐκθάμβου κόσμου, ὅταν ὁ ποιητὴς εύρισκετο ἀκόμη ἐν δλῶ τῷ σφρίγει τοῦ ὥριμου ἀνδρὸς καὶ τῇ ἀκμῇ. Καιροσκόπος δ' ὡς πάντοτε ἥρπασε τὴν περίστασιν, τὴν ὅποιαν ἡ σθάνθη πολύ, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐθεμελίωσε, βραδέως ἐπεξεργασθέν, τὸ ὥραιότερον ἔπος τῆς φιλολογίας μας. 'Αλλ' οὔτε εἰς τοῦ θεμάτος τὸ πατριωτικόν, οὔτε εἰς τὸ πρόσφατον ὄφείλει βεβαίως τὴν ἐπιτυχίαν του. Ἡ ἔκρηξις τοῦ Ἀρχαδίου καὶ πλησιέστερον ἀκόμη τῇ Κερκύρᾳ ἀντίχει, ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ συγχινήσῃ οὕτω ψυχὴν μὴ καλλιτεχνικήν· οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ γογονὸν; δὲν θὰ ἐξήναπτεν δμοίως τὸν εὐαίσθητον καὶ εὐφάνταστον ἐὰν—ὅπερ δι' ἡμᾶς εἰν' ἐντελῶς ἀδιάφορον! — ἐλάμβανε χώραν εἰς τὰς Καναρίους ἢ εἰς τὰς Ἀντίλας. 'Ως πρὸς τὸ πρόσφατον, ὁ Μαρχορᾶς φαίνεται πράγματι καιροσκόπος. Τὰ σύγχρονα γεγονότα, τὰ πρὸ τῶν ὄμμάτων του διαδραματιζόμενα, προκαλοῦν τὸν οἰστρον του καὶ ψάλλει μὲν νωπὰς ἐντυπώσεις τόσω καλῶς, ὅσον ἄλλοι μὲ μακρυσμένας ἀναμνήσεις. Τὸ ἐκτενέστερον τῶν Διηγημάτων του, τὰ Μνημόσυνά του δλα, τὰ Κάστρα, δ' Ἐρχομός τοῦ Γεωργίου Α' τῆς τὴν Κέρκυρα, ἡ 25 Μαρτίου 1866, ἔνας Ἡρωας καὶ τέλος τὰ περισσότερα ἴδια του τὸ ἀποδεικνύουν. 'Αλλὰ δι' ἡμᾶς οὐδεμίαν ἔχει τοῦτο ἐπιρροήν, ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ποιήματος. Καὶ ὁ οἰστρηλατούμενος ἐκ τῶν καθημερινῶν περιστάσεων καὶ ὁ παθαινόμενος ἐν τῇ ἀναπαραστάσει τοῦ παρελθόντος ἔχουσι βεβαίως τὴν αὐτὴν ἀξίαν, ὅταν τὰ θέματά των κατορθώσωσι ν' ἀποδώσουν καὶ οἱ δύο τόσῳ ζωηρῶς, ὅσῳ τὰ ἡσθάνθησαν. Δὲν θὰ ἐπεξηγοῦμεν διὰ τοῦτο τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ὁρκου, ὅπως ἄλλοι, ἐπικαλούμενοι τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν συγχίησιν τοῦ συγχρόνου Συνέτεινεν ἵσως καὶ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν εἶνε δλον.

'Η ύπόθεσις τοῦ διηγήματος εἶνε πολὺ ἀπλῆ. 'Εκ τῶν παρθένων τῆς Κρήτης κατὰ τὰς φοιερὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἡμέρας, ἄλλαι μὲν ἔπεσαν σκοτωμένες, ἄλλαι δὲ ἐτίχτηκαν ἀπὸ τὸν πόνον. Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας ἀνήκει ἡ Εύδοξιά, ἡ ἥρωις περὶ τὰς τύχας τῆς ὅποιας πλέκεται ἡ διηγήσις δλη. Μετὰ τὴν ειθιαίαν καταστολὴν τοῦ κινήματος καὶ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν ειρηνικὴν σκλαβιάν, ἡ Εύδοξιά παλινοστεῖ μετὰ τῶν ἄλλων γυναικοπαιίδων, μεθ' ὧν ἐστέναξε πρόσφυξ ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα. 'Αλλ' εἰς τὴν πατρίδα τὸ πένθος καὶ ἡ ἐρήμωσις τὴν πεοιμένει. 'Ο πατήρ της εἶχεν ἀποθάνει, ἡ μήτηρ της τὴν εἶχεν ἀκολουθήσει, δὲ Μάνθος, ὁ ἀγαπητός της ἀρραβωνιαστικός, ἡ μόνη της ἐν τῷ

κίσμων ἐλπίς, ἀνετινάχθη καὶ αὐτὸς κατά τὴν ἔκρηξιν τοῦ Ἀρκαδίου. Μόλις βεβαιοῦται ἐκεῖ ἡ παρθένος καὶ ἀποθνήσκει ἐκ τοῦ πόνου. Ἰδού τὸ πᾶν. Ἀλλὰ πῶς ἐξειργάσθη τὸ κοινὸν τοῦτο θέμα δὲ ποιητής; Πῶς ἐσχεδίασε τὸ δόλον καὶ μὲ ποίᾳ γρώματα ἐζωγράφισε τὰς λεπτομερείας; Πῶς κατώθισε νάνα παραστήσῃ τὰς φοβερὰς σκηνὰς τοῦ δράματος τοῦ Ἀρκαδίου, δῆλην τὴν παρελθοῦσαν ιστορίαν καὶ νὰ ύποτυπώσῃ τὴν χρυσῆν περὶ τοῦ κρητικοῦ μέλλοντος ἐλπίδα, μὲ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτὴν τῆς κόρης καὶ μὲ τὸν θάνατον; — "Ονειρα ἐπὶ ὄνειροις, δράματα, ἄγγελοι, ἀκτινωτά, προσευχαί, φαντάσματα, δῆλα τὸν ἐβοήθησαν. Οἱ κ. Μαρκορᾶς ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν παλαιὰν σχολὴν πλὴν μικρολογία θὰ ἦτο πᾶσα περὶ σχολῆς συζήτησις, ἐνώπιον τοιούτου ταλάντου. Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων του ἄλλως τε εἶνε ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια νομίζετε δτι δὲν ἐγράφησαν ύπὸ ποιητοῦ ὡρισμένου τόπου καὶ χρόνου ἀλλ' ὅτι ἐχαράχθησαν ἐπὶ μαρμάρου κατὰ τὴν φράσιν τοῦ κ. Παλαμᾶ, ύπ' αὐτῆς τῆς αἰώνιας ποιήσεως. Μετὰ τὴν παρένθεσιν ταύτην ἐπιστρέφοντες εἰς τὸν Ὀρκον παρατηροῦμεν δτι θαυμαστοτέρα πολὺ τῆς χυκεωνώδους αὐτοῦ πλοκῆς, τὴν ὅποιαν μετὰ κόπου παραχολουθεῖ δὲν ἀναγνώστης, εἶνε βεβαίως ἡ ἐνάργεια τῆς εἰκόνος, ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐκφαάσεως ἡ περιεκτικὴ συντομία, ἡ ψυχολογικὴ μελέτη, ἀρεταὶ διαλάμπουσαι εἰς ἑκάστην λεπτομέρειαν καὶ ἀποκαθιστῶσαι αὐτοτελεῖς καὶ ἀρτιον ἀριστοτέχνημα τὸ σύνολον δπως καὶ ἔκαστον τοῦ ποιήματος μέρος.

Διὰ τὸν ἀγνοοῦντα τὸ δόνομα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κ. Μαρκορᾶ ποίημα ἐκ δεκαπεντασυλλάβων σχεδὸν διεγιλίων, πατριωτικὸν καὶ μάλιστα κρητικὸν θὰ ἦτο τι ἐκ πρώτης ὄψεως ἐμποιοῦν φέρον καὶ ἀπαιτοῦν θάρρος ἔκτακτον διὰ νὰ τὸ ἀναγνώσῃ. Καὶ δυως ποῖος θὰ ἴσγυε νὰ μὴ το ροφήσῃ μέχρι τέλους μετὰ τὸ πρῶτον διαβατικὸν βλέμμα εἰς τοὺς στίχους τῆς ἀρχῆς :

Μές τὸ γοργὸ πλεούμενο ποῦ τὰ νερά σου τρέχει,
Τόρα ποῦ ἡ ξάστερη ρυχτιὰ καμμιὰ προὴ δὲρ ἐχει.
Νᾶξερες, θάλασσα καλή, μὲ πόση τρικυμία
Χτυπάει ψυχὲς ἀδύτατες ρύχτα τυφλὴ καὶ κρύα !

"Οποια τῷ ὄντι ἀποστροφή, γαλήνιαίς ως ἡ θάλασσα τὴν διέσχιζε τὸ ἀτμόπλοιον, τὸ ἐπαναφέρον τὰ κρητικὰ γυναικόπαιδα, λυπηρὰ μέχρι σπαραγμοῦ ως ἡ ιστορία ἡ μέλλουσα νὰ ἐκτυλιχθῇ, καὶ ύπενθυμίζουσα τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δαιμονίου ἔκεινου Κοιμητηρίου :

Τόρα ποῦ ή ξάστερη
Νύχτα μοράχους
Μᾶς ηὗρε ἀπάντεχα
Κ' ἔκει στοὺς βράχους
Σχίζεται ή θάλασσα
Σιγαληνά.

Τώρα ποῦ ἀροίγεται
Κάθε χαρδία
Στὴ λύπη — ἀκούσετε
Μιὰν ἴστορία
Ποῦ τὴν αἰσθάρουνται
Τὰ συθικά !

Ἡ διήγησις προβαίνει μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ ἐντελείας, ἔκτὸς δ' ἐλαχίστων ἀδιοράτων παρεκτροπῶν, ἡ μορφὴ εἶνε πανταχοῦ οὕτως ἀνάλογος πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ ὁ τρόπος τοῦ ποιητοῦ φαίνεται ὁ μόνος, ύψ' δὲν θὰ ἐδύνατο αὕτη νὰ ἔνσωματωθῇ. Ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τὴν Ἐλπίδα, ὁ ὄρκος τοῦ Μάνθου ἐφ' οὐ ἔστηρίχθη τὸ σύνολον, τὸ ὅνειρον τῆς Εὔδοκιᾶς, ἡ περιγραφὴ τοῦ γάμου, ἡ ἀφύπνισις, ἡ πρώτη ἐμφάνισις τῆς Κρήτης, ἡ προσέγγισις, ἡ χαρὰ τῆς ἐπανόδου ἡ γλυκύπικρος, εἶνε τόσαι εἰκόνες ἐκπάγλου κάλλους, παρελαύνουσαι μετὰ ταχύτητος ἐν τῷ Α' μέρει πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου. Δὲν ἔθαυμάσατε τὴν χεῖρα τοῦ ζωγράφου ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς βαθμηδὸν εὐχρινιζομένης σχηνογραφίας τῆς Κρήτης, ὡς ἔξειλίσσετο πρὸ τῶν ἐν τῷ πλάιῳ, προχωροῦντι δόλοέν:

'Εμπρός ! Ἡ γῆ ποῦ ξέμακρα πολὺ δὲρ εἴτε ἀκόμα,
'Ολίγο-λίγο ἀπόσθυντε τὸ ἀγέρικό της χρῶμα.
Φαίρεται ή χ.λόνη καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ ἰσκειού τὸ σκοτάδι
Βουρὸ χωρίζει ἀ-δὲ βουρὸ καὶ φάγη ἀπὸ λαγκάδι.
Δὲρ εἴτ' ἀπάτη ! ξάστερα 'ε αὐτὸ τὸ πλάγι κάτον
'Ασπρολογάει τὸ Ρέθυμνο καὶ γέρω τὰ χωριά του.

.

Ἡ δὲν ἔδαχρύσατε εἰς τὴν προτροπήν, τὴν ἔξειχομένην ἐκ τῶν μυχιαίτατων τοῦ ποιητοῦ διὰ νάντηχήσῃ εἰς τὰ μυχιαίτατα τοῦ ἀναγνώστου, τὴν ἀποστροφήν αὐτὴν πρὸς τὰς κρήσσας πεσούσας κατὰ γῆς καὶ ζητούσας τοὺς προσφιλεῖς νεκρούς :

Φιλῆστε ράι ! χύλιαις φορὲς φιλήσετε τὸ χῶμα
Ποῦ ὀλοῦθε ἀπὸ τὸ αἷμά τους εἴτε βαμμέρο ἀκόμα !
Μή σας πικραίη δόλτελα πῶς κάθε παλληκάρι
Δὲρ ἔχει χώρια ἔτα σταυρὸ χ' ἔτα στερὸ λιθάρι !
Γιὰ τέτοια ἐλεύθερα κορμιὰ ποῦ ἐσώριασε τὸ βόλι
Εἴτ' ἄξιο μυῆμα μεταβιᾶς ή γῆ τῆς Κρήτης ὅλη !
Κ' ὅσῳ αὐτοῦ μέσα δὲρ θάκοντρ παρ' ἄλνσας καὶ θρήνους
Ἄχ τῆς πατρίδας ὁ σταυρὸς θᾶτε σταυρὸς γιὰ ἔκείρους !

Τὸ Β' μέρος εἶνε πολὺ ἀκόμη ύπέρτερον. Ὁ Αρχόμενον διὰ τῆς ὥραιας ἔχείνης περιγραφῆς τῆς νυκτός, ἀνελίσσει τὰς μεγάλας σκηνὰς τοῦ Ἀρκαδίου, τὰς ὁποίας ἔχει ἐπὶ τόπου διηγεῖται τὸ φάντασμα τοῦ Μάνθου εἰς τὴν Εύδοξιάν. Ὁν τῇ ἔξαισίᾳ ταύτη διηγήσει τὸ μετὰ τὴν προσευχὴν ὄραμα τοῦ Γαβριήλ, ἡ περιγραφὴ τῆς συμπλοκῆς καὶ κατόπιν ἡ ἔκρηξις εἶνε τὰ ὥραιότερα μέρη. Ἀλλ' ἀποστάσματα ἐξ αὐτοῦ ἃς μας ἐπιτραπῆ νὰ μὴ παραβέσωμεν ἄλλα, ἐκτὸς μόνον τῶν κατωτέρω ἀλγηθῶς θαυμαστῶν στίχων, τῶν περιγραφόντων τὸ ἀπερίγραπτον, μόλις ὁ δαυλὸς τοῦ Γαβριὴλ ἤγγισε τὴν πυρίτιδα :

Σύγνεφο μέρα φοεθρὸ καὶ ἀπὸ βροτὴ γιομάτῳ
 Σ' ἀνοιγοσφάλισμα ὁρθαλμοῦ μᾶς ἀρπαξε ἀπὸ κάτω
 Κ' ἐδὼ γοργὰ ξανάπεσε κάθε ζεστὸ λιθάρι
 Ὁποῦ μ' ἐμᾶς τὸ σκάσιμο τοῦ λαγονυμοῦ εἴχε πάρει.
 Ἀλλὰ βαθειά, πολὺ βαθειά, μὲ τὴν δρμὴ τὴν ἴδια
 Μαῦρες τῷ Τούρκων τῆς ψυχὲς ὁσάν τ' ἀποκαΐδια
 Σ' ἄγριο σκοτάδι ἀκούσαμε τὰ βυθισθοῦντα καὶ ἀκόμα
 θυμοῦ βλαστήμιες εἴχαρε· τὸ κολασμένο στόμα.
 Σὰρ ἡ φωτιὰ ποῦ μέσα της μᾶς εἴχε ξάφρου ἀρπάξει
 Γύρω ἐλαγάρισε ἀπ' αὐτοὺς τοῦ ψήιον ἐπῆς τράπαξη
 Κ' ἐκεῖ κατὰ πᾶς ἀροιξαρ ὅλα τὰ οὐράρια βάθη,
 Μὲ βγὰ στὴ μάρα τοῦ φωτὸς μᾶς ἔρριξε κ' ἐχάθη. (')

Ο "Ὀρφος ἀποπερατοῦται διὰ τοῦ ὕμνου τῶν χρηστῶν παρθένων αἵτινες κατέρχονται τὴν ὑστάτην στιγμὴν ἐκ τοῦ παραδείσου νὰ παραλάβουν τὴν ἀδελφὴν Εύδοξιάν. Τὴν παρηγοροῦν καὶ τη παραγγέλλουν νὰ μὴ κλαίῃ, διότι εἰς τὴν γάρων των τὰ δάκρυα εἶνε ξένα· ἄλλ' ἀντὶ τούτου τῇ ὑπισχνοῦνται ὅτι δλοι μίαν ἡμέραν θὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Κρήτην, παιδιά, γυναῖκες, γέροντες, ἀγώρια καὶ μετ' αὐτῶν ἐκεῖναι « νὰ ποῦν τραγούδια ἐλευθερα καὶ νέο χορὸ νὰ στήσουν » εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Κρητικῆς Ἀνεξαρτησίας :

Nai ! τοῦ βονροῦ σου ὀλόχαρη θὰ καταιθῆς τὸ πλάι
 Σὰ ρύθη ώραια ποῦ στὲς ὁχτὼ στὰ γορικά της πάει,
 Μόλις χυθῆ, διαβαίροντας αἷματηρὸ ποτάμι,
 Στὴρ Κρήτη τὰ πιστρόφια της κ' ἡ Ἐλευθερζὰ τὰ κάμη.

(*) Ὁ διηγούμενος ἐνταῦθα εἶνε τὸ φάντασμα τοῦ Μάνθου, ἐκ τῶν ἀνατιναχθέντων εἰς τὸν ἀέρα ἡρώων τοῦ Ἀρκαδίου.

Θὰ ἦτο χρεία μακρᾶς καὶ ιδιαιτέρας ἀναλύσεως, ἵνα κατα-
δειχθῇ ἡ ἐνότης. τὸ ἐν συνόλῳ ἔξοχον τοῦ ποιήματος, διότι τὸ
σύνολον εἶνε ἔκεινο τὸ ὅποῖον διακρίνει κυρίως τὴν ἀπλῆν ἀπὸ
τῆς ἔκτάχτου εὐφυΐας. Μέρη ώραῖα καὶ πολλάχις ἔξοχα εἰμπορεῖ-
τις νὰ εὔρῃ καὶ εἰς κοινότατα ἔργα ποιηῶν μετριωτάτων· οὐδὲ
εἶνε σπανία ἡ πτωχὴ ἡ ἀπὸ ἀδοκίμου ἐντελῶς στιχουργήματος
ἀλλεία στίχων, δυναμένων νάποδοθῶσι κάλλιστα καὶ εἰς τὸν Ούγω
καὶ εἰς τὸν Μυσσὲ καὶ εἰς τὸν Λεοπάρδην. Ό μέγας Θερβαντὲς
εἶπεν διτὶ δὲν ὑπάρχει βιβλίον τόσῳ κακόν, ὥστε νὰ μὴ περιέχῃ
καὶ τι καλόν· δὲ δὲ Βασιλειάδης, διτὶς περικοπάς τινας τοῦ Πα-
ναγιώτου Συνοδινοῦ ὑπέγραψε ποτε, ως γνωστόν, δι' ὄνομάτων
μεγάλων ποιητῶν, ἵνα γελάσῃ κατόπι μὲ τὴν τυφλότητα καὶ
τὴν ἀκρισίαν τοῦ κοινοῦ, πιστεύσαντος καὶ θαυμάσαντος ὡς στί-
χους βυρωνείους μεταρρασμένους τοὺς πρωτοτύπους στίχους τοῦ
Συνοδινοῦ, δέν μοι φάίνεται εύρων καὶ πολὺ βάσιμων ὑπὲρ τοῦ
ποιητοῦ του ἐπιγείρημα. Ήμεῖς θὰ παρεκαλοῦμεν τὸν ποιητὴν
τῆς Γαλατείας ἐν ὅλοκληροι ποίημα τοῦ κ. Συνοδινοῦ ἡ ἐν δράμα
ἰδικόν του νὰ παρουσίαζεν ως δῆθεν τοῦ Βύρωνος ἡ τοῦ Λέ-
σιγκ καὶ θὰ ἐβλέπαμεν τότε πόσοι θὰ τὸ ἐπίστευσον. Διότι, ἐπα-
ναλαμβάνομεν, τὸ σύνολον συνιστᾶ τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τοῦτο
σπανίως ἀπατᾷ. Τί θὰ ἦτο ἐν δράμα ως δράμα, ἐὰν εἴγε μόνον
πέντε ἢ δέκα ἔξοχα μέρα λυρικά, ἢ πῶς νὰ σωθῇ ως δλον μορ-
φῆς ποίημα ἐλαττωματικόν, μόνον διότι εύρισκεις ἐδῶ κ' ἔκει
δύο-τρες στίχους, ώραιοις διὰ τὴν ἰδέαν μᾶλλον ἢ διὰ τὴν
μορφήν; Ή κατὰ τὸ σύνολον ἔκτιμησις, ἥτις ἴσχυει ἐν γένει καὶ
διὰ τὴν φιλοσοφίαν ἐπίσης ως καὶ διὰ τὴν καλλιτεχνίαν, —
ἰδέας καὶ πολλάχις πρωτοτύπους συλλαμβάνει καὶ διὰ τοινότερος
τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ σύστημα μόνον διὰ ἔκτάχτως εὐφυής —
πρέπει νὰ ἐφαρμόζηται ἐν τῇ χρίσει περὶ παντὸς ποιήματος, μι-
κροῦ ἢ μεγάλου, ἀπὸ τοῦ ἔπους μέχρι τοῦ ἐπιγράμματος καὶ ἀπὸ
τοῦ δράματος μέχρι τοῦ σοννέτου. 'Αλλ' ήμεῖς μέρη μόνον ἀνω-
φελῆ παρουσιάσαμεν ἐκ τοῦ "Ορχον, διότι, ως εἴπουμεν, ἡ κατά-
δειξις τοῦ μεγαλοπρεποῦς συνόλου ἀπαιτεῖ ἄρθρον εἰδικόν· θὰ
ηγάδουεθα δὲ νὰ ἐγράφετο ὑπὸ τινος τῶν εἰδικῶν ἵνα χρησιμεύσῃ
καὶ ως πρόλογος εἰς καυμίαν νέαν καὶ εὔωνον ἔκδοσιν τοῦ "Ορχον.
ἀναγκαίαν διὰ νὰ τεθῇ εἰς εὔρειαν κυκλοφορίαν ποίημα, τὸ ὅ-
ποῖον εἶνε πράγματι κρίμα νάγνοηται ἀκόμη ύπ' ἀνθρώπων, δὲν
λέγομεν ἐλλήνων, διότι ήμεῖς δὲν θεωροῦμεν τὴν Τέχνην δούλην τοῦ
ἀμφιβόλου σας πατριωτισμοῦ, ὡς ἀθηναῖοι μου χριτικοί! — ἀλλὰ
μὲ ἀξιώσεις φιλοκάλων καὶ ἀνεπτυγμένων. 'Ενταῦθα μόλις εύ-
ρισκομεν τὸν χῶρον διὰ νὰ ἔξαρωμεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν ἐνό-

τητα τοῦ ὅλου, τὴν ἀλήθειαν τῶν χαρακτήρων, οἵτινες μεθ' ὅλην τὴν ἔξιδανίκευσιν διατηροῦσι τὴν πραγματικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν, τὴν ἀνυπέρβλητον ἐντέλειαν τῆς παρομοιώσεως καὶ τῆς φύσεως τὴν βαθυτάτην γνῶσιν τὴν ὅποιαν ὅμοιον μὲ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, κατέχει καὶ εἰς κάθε σελίδα ἐπιδεικνύει ὁ κερκυραῖος ποιητής.

* * *

"Ἐχουσι βεβαίως κατὰ μέγα μέρος τὰς ἄλλας ἀρετάς, ἀλλὰ δὲν ἔχουσι τὴν ἐπιβολὴν τοῦ "Ορχου τὰ ἐπόμενα συντομώτερα διηγήματα. 'Ο Άριορας τοῦ ὅποιους ἡ ὑπόθεσις ἔκ τοῦ τίτλου καθίσταται φανερά, διακρίνεται περισσότερον τῶν ἄλλων διὰ τὴν σκοτεινήν τρυ ἔκφρασιν, τὸ ὥραῖον ἐλάττωμα τοῦ κ. Μαρκορᾶ, διὰ τὰ ἐνδεκασύλλαβα ὀκτάστιχά του, τὸ δύσκολον αὐτὸ καὶ σπανίως ἐπιτυχὲς μέτρον, καὶ διὰ τὸ ὥραῖον ἐκεῖνο τραγοῦδι τοῦ 'Αρίονος :

Mià κρυμμένη τοῦ θαράτου ἀμαρτία κτλ.

'Ο Μάρτης εἶνε ἴδιόρρυθμον παραμύθι, στιχουργημένον πολὺ πρωτοτύπως εἰς ἐπτάστιχα γοργὰ καὶ χαρίεντα δσον ἡ γνωστὴ δημοτικὴ ὑπόθεσις περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν γυναικῶν, ἡ μία τῶν ὅποιων, ἡ πτωχὴ, ἐπαινέσασα μὲ ὅλην τῆς τὴν καρδιὰν τὸν Μάρτην ἐπλήσθη ὑπ' αὐτοῦ δώρων πολυτίμων· ἡ δὲ ἄλλη ἡ πλουσία, φθονήσασα τὴν ἀδελφήν της καὶ κακίσασα τὴν ἀπατηλὴν ἀστάθειαν τοῦ Μηνός, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν μυρίων ὅφεων τὰ ὅποῖα ἐκεῖνος ἐνέκλεισεν εἰς τὸν σάκκον τῆς :

Καὶ πέρα, σὰρ ἄγνυχη
Τὴν εἰχαρ ἀφήκει,
Ἐφύγαρ, σφυρίζορας
Γιὰ τέτοια τους νίκη.—
Μαρτιοῦ χειλόδρια
Τὴν ἄλλη χαιρέτισαρ
Γιὰ χρόνια καὶ χρόνια.

'Η Μητρικὴ Ἀγάπη παριστάνει πολὺ ζωηρῶς καὶ διὰ παθητικῶν δεκαπεντασυλλάβων τὸ ὑπερφυὲς τῆς μητρὸς αἰσθημα καὶ ἐκ τοῦ τάφου της ἀκόμη ἀγαπώσης τὸ ὄρφανὸν τέκνον της, τὸ βασανιζόμενον ὑπὸ ἀσπλάγχνου μητριαῖς, καὶ ἀγρυπνούσης ἐπ' αὐτῷ· ἡ δὲ 'Αληθειὴν Εὐτυχία, ὅμοιον πρὸς ἀρχαῖον ἀνά-

γλυφον, ἔξιστορεῖ τὰ τῆς Ἱερείας Κυδίππης οἵτις παρακαλέσκεται
τὴν "Ηραν νὰ ἐπιδαιψιλεύσῃ

*Tὴν καλλίτερη εὐτυχία
Οποῦ βρίσκεται 'c τὴ γῆ*

εἰς τὰ τέκνα της, ζευχθέντα, ως γνωστόν, εἰς τὸ ἄρμα τῆς μητρὸς καὶ σύραντα αὐτὴν μέχρι του ναοῦ, ἀντὶ τῶν βραδυνάντων βιῶν,

*"Εκαμ' ἐπειτα rὰ φύγη
Καί, γυρωντας ταπεινά,
Τὰ δυὸ τέκνα της ξαροίγει
Χάμου ἀκίνητα, νεκρά !*

Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζαμεν μετὰ τῶν πολλῶν ὅτι ήδέα τῆς θεᾶς, οὕτω σκληρῶς ἐνεργούσης, ἵτο νά τα παραλάβῃ ἐκ τοῦ κακοῦ καὶ κινδυνώδους αὐτοῦ κόσμου ἐν τῇ στιγμῇ ἔκεινη ἀμέσως, πρὶν ἥθελον ἀμαυρώσει τὴν μεγάλην αὐτῶν πρᾶξιν, δι' ἣς εὐηρέστησαν τοῖς θεοῖς, μὲ ἄλλην τινὰ ταπεινήν. 'Αλλ' ὁμολογοῦμεν ὅτι μᾶς ἥρεσε καλλίτερα ἡ ἔξηγησις τοῦ x. Μητσάκη (*) δοτικά ἀγνοῶν ἵσως τὴν πρώτην, ἐδυνήθη νὰ διέδῃ ἐν τῷ δωρήματι τῆς θεᾶς τὴν ἀληθινήν πράγματι εὐτυχίαν, ὅλα τὰ θέλγητρα τοῦ μηδενὸς καὶ τῆς ἀνυπαρξίας τὴν ὑπερτάτην ἥδονήν.

Τὸ ὠραιότερον ἔξ ὅλων αὐτῶν τῶν μικρῶν εἶνε οἱ Θησαυροὶ τοῦ 'Αλήπασσα, αἷνος μὲ ἔξοχον ἀλληγορικὴν τέχνην γεγραμμένος πρὸς τὴν Ἑλευθερίαν, ἃς ἡ ὅψις μόνη ἀρκεῖ νίναδειξη ὅλα τὰ γαθά, τὰ ὅποια θάπτει καὶ μαραίνει εἰς ἓνα τόπον ἡ σκλαβιά. 'Ακούσατε τὸ τέλος τῆς δμιλίας τοῦ γέροντος, ἀποτρέποντος τὰ παιδιὰ ἀπὸ μάταιον κόπον, διότι δὲν ἦταν ἔκει ποῦ ἔσκαπταν τὴν νύκτα, ἐκλαμβάνοντα τὸν θρύλλον κυριολεκτικῶς, οἱ θησαυροὶ τ' 'Αλήπασσα κρυμμένοι. Καὶ δύως, καθὼς τὸν εἶχε βεβαιώσει τὸν γέροντα αὐτόν, δταν ἵτο νέος, ἔνας καλόγερος ἄγιος καὶ σοφός,

*Mῦθος δὲν εἴτε ! Ο Τύραρρος ἀμέτρητο λογάρι
Ἐθαψε κάπου, τρέμοντας μήπως ἐγθρός τὸ πάρει.
Μόρ' η κατάρα τοῦ θεοῦ τὸ ἀστροπελέκι ἀράφτει
Καὶ τὰ κρυμμένα πλούτη τὸν λαβρίζει καὶ ξεθάφτει.
Μὲ μιᾶς πατοῦ στὴν "Ηπειρο σὰ φύλλα μαραμένα
Σφοδρὸς ἀγεμοστρόφιλος πατάει τ' ἀσβολωμένα.*

(*) Αττικὸν Μουσεῖον. "Ετος Γ'. φυλλ. 4.

Ἄλλος, δὲ θὰ πάρουν τὴν μορφὴν καὶ τὸ λαμπρό τοὺς χρῶμα
Οὐσιώτερος φαγιᾶς θά τα μολύνη ἀκόμα.
Ἄλλος ως βροτήση ἀπάρω τοὺς ἐλεύθερο ποδάρι,
Ἐδῶ θὰ γίνονται μάλαμα καὶ ἔκεῖ μαργαριτάρι.

Τὰ Λυρικὰ εἶνε τὸ ὑπὸ τῶν πολλῶν εὐχαριστότερον ἀναγινωσκόμενον μέρος τοῦ βιβλίου. Εἰς τὰ μνημόσυνα καὶ εἰς τοὺς ὕμνους, οἵτινες τὸ ἀπαρτίζουσι σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, δι ποιητῆς ἀναλαμβάνει τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ πανηγυρικὸν ὑφος τὸ τόσον εἰς αὐτὸν οἰκεῖον. ή δὲ φωνή του ἀντηχοῦσα εἰς τόνον ὑψηλόν, κηλεῖ, ἐκπλήσσει καὶ παρασύρει, ἐμπνευσμένη ὅσον καὶ τεχνική. Ἐκ τῶν μνημοσύνων, τὸ πρὸς τὴν Ρεγγίναν Σχάρπα εἶνε τὸ λαμπρότερον. Τὸ ὄνομα τῆς κόρης αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἐθώπευσε συγχρόνως ή μελανή τοῦ θανάτου καὶ τῆς τέχνης ή πάλλευκος πτέρυξ, θὰ ζήσῃ εἰς ἀπώτατον μέλλον, λάμπουσα ὑπὸ κάλλους καὶ ἀρετῆς, ἀρ' οὐ δῆπος λέγει ὁ ἴδιος κ. *Μαρκορᾶς* ἀλλοῦ, μόνος δι ποιητῆς.

... ἀροίγορται τὰ πυρωμένα χεῖλη
Ξυπνάει τοὺς ἥχους καὶ ἡμιπορεῖ
Σὲ μακρυσμένην ἐποχὴν
Φήμη θρητοῦντα στείλη.

: Τίς πράγματι ἀκούων ἀπαξίθα λησμονήσῃ τοὺς θαυμασίων πλαστικοὺς αὐτοὺς στίχους, τοὺς ἀναπαριστῶντας ὀλοζώντανην τὴν νεκρὰν κόρην, τοὺς διαχύνοντας ἐπ' αὐτῆς θέλγητρον αἰώνιον ώς ή τέχνη καὶ ἀναρτῶντας στέφανον ἐξ ἀμαράντων εἰς τὴν ἐπιμνημόσυνον αὐτῆς στήλην :

Ξενιτεμέρος ἄγγελος
Εἶσαι ἀκριβὴ παρθένα,
Τοῦ κάκου μὲ ταπείρωση,
Τ' ἀσπρα φτερὰ κλεισμένα,
"Ολο τὸ φῶς σου ἀπέκρυψες
Μέσ' τὴν ωραία ψυχήν.

Ποῦθε κρατεῖς ἀμέλητα
Σ' ἐμᾶς τὸ φανερότερον
Ο ἥλιος ποῦ σε χαίρεται
Τ' ἀέρι ποῦ σε ζώει

"Οσα λουλούδια βγαίνουνε
Στὸ δρόμο ποῦ διαβῆς.

Πλὴν τοῦτο, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ὅλα ὑπερβαίνει τὸ Παράπορο Πεθαμένης, τὸ τελειότερον βέβαιώς καλλιτέχνημα, τὸ ἔξελθὸν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Κερκυραίου. "Εγειριάν, καθεαυτὸ ποιητικὴν ὑπόθεσιν, διαπερῶσαν τὴν ψυχὴν. Κόρη δεκατεσσάρων ἐτῶν, ἐν τῇ κριτικῷ ἡλικίᾳ καθ' ἥν ἡ φύσις, ἀποσύρουσα βαθυτῆν τοὺς πέπλους της, ἤρχιζε νά τη διμιλῆ διὰ μυρίων στομάτων, ἀποθνήσκει πρὸν ἡ γνωρίσει τὸ ἀόριστον αἰσθημα, τὸ ὅποιον μόλις εἶχεν εἰςδύσει εἰς τὴν καρδίαν της. 'Αλλ' ὅποια συγχρόνως ἔκτελεσις! Φαίνεται κατ' οὐσίαν ὡς τι τῶν ἑλληνικῶν ἡμοτικῶν τραγουδιῶν, ἀνυψωμένον εἰς τὴν προσήκουσαν τεχνικὴν περιπήγν. Πόσον περιπαθῆ διαδέχονται ἄλληλα τὰ λιτὰ τετράστιχα, τὰ ἔξερχόμενα ἐκ τῶν μαραμένων, τῶν ζωὴν διψώντων χειλέων τῆς πεθαμένης! μὲν πόσην λεπτότητα καὶ ἀκρίβειαν ἵχνογραφεῖται ὁ πρῶτος ἀγνὸς καὶ ἀόριστος ἔφως τῆς παρθένου καὶ πόσον εἶνε ἡ εὐχὴ, τὴν ὄποιαν προφέρει εἰς τὸ τέλος θερμή, ὡς ἡ λαῦρα ποῦ ἐγκλείει εἰς τὴν καρδίαν της διὰ τὸν ώραῖον κόσμον, αἰσθανομένη ἀπὸ ἐκεῖ κάτω τὴν αὔραν τοῦ 'Απριλίου του!... 'Η φλογερὰ αὐτῇ πρὸς τὴν ζωὴν ἀγάπη, ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τὸν ἀραχνιασμένον "Ἄδην, ἡ συγκεινωνία μετὰ τοῦ ἐπάνω κόσμου, ἡ μετὰ θάνατον αἰσθησίς τοῦ ἀνθρώπου ὡς τίνος ἐγκλείστου εἰς μαύρην φυλακήν, εἶνε ταῦτα χαρακτῆρες ἀκραιφνεῖς νεοελληνικοί· τὸ δὲ ἀπέριττον ποίημα φέρει πρὸς ἐπίμετρον τὴν ἔθνικὴν αὐτὴν χροιάν, λεπτήν, ἀληθῆ καὶ ἀνεπιτήδευτον, τὴν μόνην εἰς καλλιτέχνημα ἐπιτρεπομένην. Οὕτως ἐννοοῦμεν ἡμεῖς τὴν ἔθνικὴν φιλολογίαν καὶ τοιαύτην μόνην θαυμάζομεν τὴν μίμησιν — ἀν πρέπει νὰ ὀνομασθῇ μίμησις — τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Καὶ δύο λέξεις διὰ τὸ ἀθάνατο Καράρι, πρὸς τὸ ὅποιον ἀκουσία φέρεται ἡ ἴδική μας προτίμησις. Πτηνὸν ἄδον ἐντὸς κλωσίου καὶ ἀναπαριστῶν τὴν ψυχὴν φυλακισμένην ἐντὸς τοῦ σώματος, εἶνε σύμβολον οὕτω κοινόν, ὥστε βέβαια ἡ ἔκτελεσις ἄλλου τινὸς θὰ προσέχρουε κατὰ τοῦ τετριμμένου. 'Αλλ' ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ δεξιότης τοῦ ἀληθοῦς καλλιτέχνου ἐδῶ ἵσα-ἵσα εύρισκει πεδίον ν' ἀναδειχθῆ· τὸ δὲ Καράρι τοῦ κ. Μαρκορᾶ, τὸ σύντομον καὶ ώραῖον ποιηματάκι μὲ τὴν πληθὺν τῶν συνεσφιγμένων του ἐννοιῶν — καὶ εἰδομεν τίνι τρόπῳ ἀγαπᾶ ὁ ποιητὴς νά τας συσφίγγῃ — μὲ τὴν ἄφογον ἐπεξεργασίαν τῆς πχρομοιώσεως, δύναται μετὰ τῶν μνημοσύνων του νὰ προβληθῇ ὡς παράδειγμα

νέας διατυπώσεως τῶν παλαιῶν καὶ γνωστῶν. Ἀκούσατε : Βε-
βαίως πρέπει νὰ εὐρίσκης μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὸ ἴδιόν
σου ἀσμα, μικρόν μου κανάρι, διὰ νὰ τραγῳδῆς οὕτω, χωρὶς
νὰ ἔχουν δι' ἐσὲ θέλγητρον κανὲν τὰ ἐπίζηλα βραχεῖα τοῦ κό-
σμου ! Διὰ τὸν ἄνθρωπον ὅμως ἡ κρυφία καὶ ἐσωτερικὴ αὐτὴ
ἀγαλλίασις δὲν ἐπαρκεῖ ὡς ἀμοιβὴ τῶν κόπων του, καὶ ἄλλην
αἰωνίως ἐπιζητῶν, οὐδέποτε ὁ δυστυχῆς χαίρεται χαρὰν μεγά-
λην καὶ ἀγνὴν ὡς τὴν ἴδικήν σου. . . . Άλλὰ μήπως φάλλεις
οὕτως ἄπονον καὶ ἄλυπον, διότι λησμονεῖς ἐν τῷ κλωθίῳ ὅπου
ἐφυλακίσθης καὶ τὸν κόσμον καὶ τὰς πτέρυγας καὶ τοὺς συγγενεῖς
καὶ τοὺς ὥραιοὺς τόπους καὶ τὰ ἀνθη καὶ τὰ νερά ; Α, ἄν
σου συμβαίνῃ αὐτό, τότε βέβαια ψυχὴ ἀνθρώπου εὐαίσθητος δὲν
τολμᾷ νὰ σὲ φθονήσῃ, ἀθῶν κανάρι ! Καὶ προτιμᾷ τὴν τύχην
τὴν ἴδικήν της ὡς ἡ τοῦ ποιητοῦ, ἢτις ἔγκλειστος εἰς τὸ ἄχαρον
σῶμα, κλαίει μόνον τόρα καὶ βρέχει μὲ δάκρυα τὸ χῶμα, ποῦ
καλύπτει τοὺς προπελθόντας προσφιλεῖς, τὰ τέκνα του, τοὺς
γονεῖς του, τὴν σύζυγὸν του, ἔως οὐ θελήσῃ ἡ Μοῖρα νὰ ἐλευ-
θερώσῃ καὶ τὸ ἴδικόν του πνεῦμα ἐκ τῆς φυλακῆς. Διότι,

'Εκεῖτο ξέρει

*Πῶς ἐγεννήθης
Γιὰ κάποιο ἀστέρι
Ποῦ τὸ καλεῖ,
Καὶ θρέψει ἐλπίδα
Μὲ τᾶλλα πτερύματα
Στὴν ρέα πατρίδα
Ν' ἀγαμωθῇ.*

M' αὐτὰ ἐτωμέρο

*Πικρὲς ἐρθύμησες
Τὸ εὐτυχισμέρο
Δὲ θάχη πειό,
Καὶ θ' ἀρχιτήσῃ—
—Karári ἀθάρατο—
Νὰ κελαϊδήσῃ
Στὸ οὐραρό.*

Τὰ Πρῶτα Λιαροτράγουδα μᾶς παριστάνουν τὸν ποιητὴν ὑπὸ¹
νέαν δὲν δύειν. Νέος, ἀφροντις, ἐρωτευμένος, φαιδρός, κομψὸς
καὶ χαριτολόγος μικρού, ἡ ύψηλὸς καὶ σοβαρός. Τὰ πλεῖστα
τῶν μικρῶν αὐτῶν ἐρωτικῶν κομψοτεχνημάτων, οἷα ἐπιτηδεύον-
ται αὐτὰ καὶ οἱ νεώτεροι, εἰμποροῦν νά μας πείσουν πόσην καὶ
ἡ ἀπλουστέρα, ἡ μικροτέρα ἵδεια λαμβάνει ἀξίαν διὰ τῆς ἀνα-
λόγου τεχνικῆς μορφῆς. Τὸ Τραγοῦδι τῆς Αὐγῆς, τὸ Θυμητικό,
τὸ Ἀνθόνερο, ἡ Δέηση, τὰ Τραγουδάλια καὶ σχεδὸν δλα τοῦ
τρυφεροῦ αὐτοῦ μέρους ὅμοιάζουν μὲ τὰ ωπικά τοῦ χ. Μάτ-
φαρτ ἡ τοῦ χ Χουτοπούλου, μὲ τὰ ἔργα ἐκεῖνα τῆς τέχνης τὰ
λεπτεπίλεπτα, τὰ ὅποια ἀν καὶ ἔξ εὐτελοῦς ὅλης κατεσκευα-
σμένα, ἐκπροσωποῦντα ὅμως χάριν, πνεῦμα, ἰδέαν, ύπερβαίνουσι
καὶ πρέπει νὰ ύπερβαίνωσι κατὰ τὴν ἀξίαν τὸν χρυσὸν καὶ τοὺς

ἀδάμαντας. Ἡ ἐξέλιξις ἐν τῷ κόσμῳ μας παρουσιάζει καὶ τοῦτο τὸ φαινόμενον. Ἐρ' ὅσον προβαίνει ὁ πολιτισμός, τὴν πολύτειμον ὕλην, τὰ μέταλλα καὶ τοὺς λίθους, εἰς τοὺς δρόποις ή παλαιὰ βαρβαρότης καὶ ἡ σπάνις ἔδωκεν ἀξίαν συνθηματικήν, διαδέχεται ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν ἀνεπτυγμένων ἡ καλλιτεχνικὴ κατεργασία, ἡ πᾶσαν ὕλην ἵκανη νάνυψώσῃ. Οὕτως ἐκ παραλλήλου, ἐννοούμενης βαθμηδὸν περισσότερον τῆς οὐσίας τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς ποιήσεως, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὸ μέλλον θὰ προτιμᾶται κοινῶς τῶν ψήφλων τάχα καὶ μεγαλοπρεπῶν θεμάτων, ἡ λεπτὴ παριτέχνησις, ἡ πᾶν θέμα ἵκανη νάνυψώσῃ.

Ἡ δ' ἐρωμένη τοῦ κ. Μαρκορᾶ, ἡ Μαρία ἔκείνη τὴν δροὶαν ψάλλει εἰς τὰ Λιαροτράγουδα, ἀναλάμπει ἐκ τῶν στίχων αὐτῶν ὁμοία κατά τι πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ "Ορχου. Πατεῖ ἐπὶ νεφέλης ρομαντικῆς καὶ φέρει εἰς τοὺς ὄμους πτέρυγας· μένει ὅμως κατ' οὐσίαν ἡ γυνὴ ἡ πραγματική, ἔτσιμος εἰς τὴν πρώτην περιστασιν νά τας περιμαζεύσῃ καὶ νά πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ποιητοῦ, ποθήσαντος νά την φιλῇ καθημέραν (Λαμπρὸν) καὶ νὰ ἡνε μαζὶ της μερόνυχτα, διπος τὸ ζηλευτο ἀσπρόμυαλο σκυλλάκι της (Ἐπιθυμιά).

* * *

'Απὸ τὰ τελευταῖα Μέτωρα καὶ Παραξενειαίς, τὰς ἐλαφρὰς αὐτὰς πνευματώδεις συνθέσεις, τὰς δροῖς διαχρίνει το μέθυ καὶ ἡ φυιδρότης ἀλλὰ καὶ ἡ εἰρωνεία καὶ ἡ σάτυρα, χωρὶς νὰ ἐμπεινωμέν εἰς τὸ Ψέμα, τὸ "Ορειρο τῆς Μαρίκας, τὸ Μυρολόϊ τοῦ Λάρου, καὶ τὸ δηκτικώτατον ἔκεινο καὶ δυνατὸν 'Σ ἔραρ ἥρωα, σπεύδομεν πρὸς τὴν σάτυραν τὴν ἐπιγραφομένην 'Απ.λῆ καὶ καθαρεύονσα, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὸν ἐπίλογον τοῦ βιβλίου. Εἰρωνικὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, μὲ γάριν καὶ λεπτότητα ἔκτακτον γεγραμμένον, εἶνε τὸ μόνον ποίημα, τὸ δρόποιον πρέπει νὰ ἐκτιμηθῇ καλῶς καὶ ὡς πρὸς τὴν ἴδεαν.' Αν τὴν ἴδεαν αὐτὴν δὲν εἴχε ἡ δὲν ἐφήρμοζεν ὁ κ. Μαρκορᾶς, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἡνε καλλιτέχνης. Βλέπετε λοιπὸν πόσον εἶνε οὐσιώδης. Πρόκειται περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, τοῦ ἐν Ἑλλάδι αἰωνίου αὐτοῦ ζητήματος, τὸ δρόποιον κακῆ μοῖρα κρατεῖ χωρισμένους δχι μόνον τοὺς λογίους ἀλλὰ καὶ τὸ ἔθνος ὀλόχληρον. 'Ας μας ἐπιτραπῇ νὰ μὴ ἐπαναλάβωμεν δσα εἴπομεν ἐν τῇ προηγουμένῃ ἡμῶν μελέτῃ (') καὶ ἀλλαχοῦ πολλάχις καὶ νὰ θεωρήσωμεν καλῶς λελυμένον τὸ ζήτημα ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς. Τῆς ἀπλῆς ταύτης γλώσσης ύπέρμαχος

(') 'Εμμαρονηλ 'Ροΐδης ἐν τῇ • Ποικίλῃ Στοά• 1891.

χηρούσσεται, ώς ήτο έπόμενον, καὶ ὁ κ. Μαρκοφᾶς, τὴν προτίμη-
τίν του δὲ ταύτην ἀναδεικνύει ἐσκεμμένην καὶ μελετημένην ὅσον
ύπ' ὀλίγων αὐτῇ αὗτῃ ἡ γλῶσσα, δι' ἣς ἔχει γράψει τὰ ποιη-
τικά του ἔργα. Ἀντλοῦστα τοὺς θησαυρούς της ἐκ τοῦ στόματος
τοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, γνησία καὶ εἰς τύ-
πους καὶ εἰς σχήματα, ὅμοιόμορφος μετ' αὐτηρότητος ἀγνώστου
ἀκόμη εἰς τοὺς ποιητάς μας καὶ εἰς τοὺς πεζογράφους μας (**) ἀλλὰ
ἀναλαβοῦσα πλέον ὅλην τὴν ἔξαρσιν καὶ τὴν εὔστροφίαν
τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, εἶνε γλῶσσα ἀπλῆ συγχρόνως καὶ ύψη-
λή, πλουσία καὶ ἀρμονική, ικανή νὰ παρακολουθήσῃ τὴν σκέ-
ψιν διανοίας ἀριστοκρατικῆς καὶ ἀποβαίνουτα εἰς τὰς δημιουρ-
γικὰς χεῖρας τοῦ κ. Μαρκοφᾶ δργανον ἐκφράσεως καλλιτεχνικῆς
σχεδὸν τέλειον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σπινίᾳ πεζογραφία του τὴν
ἰδίαν γλῶσσαν μεταχειρίζεται μετ' ἀγάπης. Ἀποστρεφόμενος
πάντα διχασμὸν τύπων καὶ μὴ ἀνεχόμενος τοὺς νεκρούς τύπους
τῆς καθαρευούσης, εἶνε ἐκ τῶν φρονούντων μετὰ παντὸς διτι
ἔχει ἡ φιλολογία μας ύγιεστερον, ὅτι δὲν εἶνε διόλου αἰσχος νὰ
καταγώμεθα μόνον ἐκ τῶν ἀρχαίων χωρὶς νὰ εἴμεθα καὶ οἱ ίδιοι
ἡ νὰ παράγεται ἡ νεοελληνική μας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ὅπως ἐκ
τῆς λατινικῆς αἱ νεολατινικαὶ γλῶσσαι, καὶ διτι ἀν τὸ ἀτυχὲς
αὐτὸ "Εθνος ἦν τῷ ὄντι πρωρισμένον νὰ ζήσῃ, οἱ δημοτικοὶ
ζῶντες τύποι θάντικαταστήσωσι μίαν ἡμέραν ἐν παντὶ τοὺς ἀρ-
χαίους. Ο δικηγόρος κ. Κ. Ν. Ράδος, αὐτεπάγγελτος συνήγορος
τοῦ Κόντου καὶ τοῦ Θερειανοῦ καὶ ἔχων ἐννοεῖται ὅλως ἀντι-
θέτους ίδεας, φρονεῖ ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μαρκοφᾶ — Γερασίμου
τιγρὸς Μαρκοφᾶ διὰ νὰ μεταχειρίσθωμεν τὴν φράσιν του — ἔνεκκ
τῆς γλώσσης του χυρίως οὐδέλει μείνει καρφωμένον ἐν ταῖς προ-
θήκαις τῶν βιβλιοπωλείων μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. Εἴμπο-
ρουμεν νά το πιστεύσωμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς χάριν τοῦ κ. δικηγόρου,
ἄλλα δι' ἄλλον τινὰ λόγον, σχεδὸν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον . . .

Εἰπομεν ὅτι τὴν γλῶσσαν τοῦ κ. Μαρκοφᾶ ἐπέδρασε χυρίως
ἡ μελέτη τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Εὔτυχως ὅμως, ώς εἶδο-
μεν, μόνον τὴν γλῶσσαν Ἐκτὸς ὀλιγίστων τινῶν ἐκφράσεων
πλαστικῶν καὶ τρόπων τοὺς ὅποιους ἐδῶ κ' ἔκει δανείζεται ἐκ
τῶν δημοτικῶν, ὁ κ. Μαρκοφᾶς ἐτράπη ἐπ' ἄλλα πρότυπα τέ-
χνης. Ἐγκαίρως κατενόησε — δυστυχῶς ὅχι δπως ἄλλοι τῆς

(**) Ἀπὸ τὰς τετρακοσίας σελίδας τῶν Ποιητικῶν "Ἐργων, μό-
νον τὴν σόλοικον γενικὴν θαλάσσης καὶ παρακάτω μίαν ὄλλην
ἀέρος, μετά τινων ἄλλων ἐλαφροτέρων, θὰ σημειώσῃ ὁ λεπτολόγος
ἐπικριτής.

δημοτικῆς μούσης δουλικοὶ μιμηταὶ — ὅτι ἐν φάρ' ἐνὸς τὰ φυσικὰ ἄνθη ἀνθίστανται ἀμίμητα καὶ πρὸ τῆς τεχνικωτέρας μιμήσεως, ἡ τέχνη ἀφ' ἑτέρου τοῦ ποιητοῦ, ὑπὸ πνευμάτων ὑπερόχων ἀναβιβασθεῖσα εἰς σφαῖρας ύψηλάς, θὰ ἡδικεῖτο ἀποβλέπουσα ὡς πρὸς μόνον ἴδαικὸν τελειότητος πρὸς τὴν πρωτογενῆ καὶ πτωχὴν ύφὴν τῶν δημοτικῶν. Διὰ τοῦτο τὰ πρότυπά του ἔσται ἄλλα. Ἐκ τῶν ἴδαικῶν μας ὁ μέγας διδάσκαλος Σολωμὸς καὶ ἐκ τῶν ξένων οἱ μεγάλοι ποιηταὶ τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἐπίδρασις πρὸ πάντων τῆς κλασικῆς αὐτῆς φιλολογίας φαίνεται εὐχρινεστάτη εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ κ. Μαρκορᾶ. Τοῦτο δικαίως, φρονοῦμεν, κατ' οὐδὲν εἰμπορεῖ νὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν του. Πρὸ πολλοῦ τὸ βιβλίον εἶνε ἐκ τῶν ἀπαραιτήτων ἐφοδίων τῶν καλλιτεχνῶν, δυνάμεθα δὲ καὶ μεταξὺ τῶν μεγίστων νὰ διακρίνωμεν τὰς προτιμωμένας των ἀναγνώσεις. Ἡ ἐπίδρασις μάλιστα δὲν περιορίζεται πολλάχις εἰς τὸν τύπον ἄλλα καὶ εἰς τὴν οὐσίαν. Καταντῷ νὰ βλέπῃ τις τὸν κόσμον ἐξ ἡμισείας διὰ τῶν ὁμμάτων του καὶ ἐξ ἡμισείας διὰ τῶν βιβλίων οὐχὶ δὲ σπανίως ἡ ἀνάγνωσις βιβλίου χρησιμεύει ὡς παραχέντησις πρὸς ἔργον, τὸ δποῖον πρὸ αὐτῆς δὲν ἐσκόπευε τις νὰ γράψῃ. Διὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι εἶνε ἀρκετὰ πρωτότυπον ἐν βιβλίον ὅταν καὶ ἐξ ἡμισείας ἦν πρωτότυπον, ἀφ' οὗ ἡ μίμησις, ἀκουσία καὶ ἀναγκαία, οὐδόλως ἰσχύει νὰ παραβλάψῃ τὴν ἀξίαν ἀνδρὸς φύσει πρωτοτύπου, αἰσθανομένου ἐν ἔκυπτῳ γρῷ αὐτεξούσιον καὶ ατίθασσον, ίκανον νὰ ἐπιθέτῃ ἐπὶ παντὸς τὴν ἀτομικήν του σφραγίδα. Οὕτω καὶ ὁ κ. Μαρκορᾶς μένει καὶ θὰ μείνῃ πάντοτε Μαρκορᾶς, πρότυπον καὶ αὐτὸς πρὸς μίμησιν παρ' ἄλλοις, μ' ὅλον δποῦ συγχὰ ἐνθυμεῖσαι ἀναγινώσκων αὐτὸν, καὶ τὸν ἀθανάτον Γιβελίνον τὸν περιγράψαντα διὰ τέχνης ὑπερφυοῦς τοὺς μυστηριώδεις τόπους τοῦ σκότους καὶ τοῦ φωτός, καὶ τὸν ψάλτην τῆς Ἡλευθερωμένης Ἱερουσαλήμ, τοῦ δποίου οἱ στῖχοι ἐπηχοῦσιν ὡς σάλπιγγος ἥχοι καὶ κλαγγαὶ ξιφῶν, καὶ τὸν ποιητὴν τῆς Ἡμέρας τοῦ δποίου ἡ σάτυρα πλαταγεῖ ὡς μαστίγιον ἐπὶ τοῦ καλλιμύρου προσώπου τοῦ εὐγενοῦς μεδιολανοῦ, καὶ τὸν κλαύσαντα ἐπὶ τοῦ τέφου τούτου ζαχύθιον τὸν λαξεύσαντα στίχους ὡς ἀρχαῖα ἀνάγλυφα, καὶ τὸν ἔραστὴν τῆς Λαύρας, τὸν ἀνυψώσαντα διὰ τῆς ἐνθέου λατρείας του καὶ τῶν σοννέτων του ἐπὶ ἀθανάτου βάσεως τὴν γυναικαὶ μετέωρον καὶ ἀγγελικήν, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν εὔσεβη καὶ μεγαλόστομον ποιητὴν τῆς Βαΐου τὸν κατ' ἔξοχὴν ἀναπολούμενον εἰς τὰ Λυρικὰ τοῦ Μαρκορᾶ, δπως εἰς τὰ τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Τυπάλδου. Ομοίως καὶ εἰς τοὺς στίχους ἄλλων δοκίμων ποιητῶν καὶ μάλιστα ἐκ τῶν νεωτέρων, πρὸς τοὺς δποίους

ἡ ἵταλικὴ φιλολογία εἶνε ὀλιγώτερον προσιτή, ἡ ἐπίδρασις τῆς γαλλικῆς τέχνης εἶνε μᾶλλον κατάδηλος. Ἐκτὸς τοῦ Χάϊνε, τοῦ μάγου τεύτονος, τοῦ ἐπιδράσαντος σχεδὸν πάντα καὶ πανταχοῦ μετ' αὐτὸν γράψαντα στίχους, ὁ Κοππέ, ὁ Σουλλὺ Προυδώμ, δὲ Μπαμβίλ, ὁ Δελίλ καὶ ἐν μέρει ὁ Ούγω εἶνε πράγματι οἱ περισσότερον ἀναφαινόμενοι εἰς τοὺς ἀθηναϊκοὺς στίχους. Ἀλλὰ δὲν εύρισκομεν διὰ τοῦτο εὔλογον λόγον νὰ κατηγορήσωμεν κανένα τῶν ἔχόντων ἥδη τὸ ἔγω τοῦ Καλλιτέχνου ἐπαρκὲς — διότι περὶ τῶν λοιπῶν οὔτε λόγος! — οὐδὲ νὰ τὸν προτρέψωμεν ἐκ τῆς ἔξοχου ἐπιτυχίας τοῦ Μαρκορᾶ πρὸς μιμήσεις ἵταλικάς.

* * *

Περὶ τὸ ὄνομα τοῦ χ. Γερασίμου Μαρκορᾶ ἐσχάτως μόνον ἐγένετο θόρυβος. Πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν *Ποιητικῶν* "Ἐργων" (1890) μὴ δημοσιεύων ὁ κερκυραῖος ποιητὴς εἰς τὰ περιοδικὰ οὐδ' ἀναμιγνύσμενος εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐν γένει δρᾶσιν, ἥτο εἰς πολὺ στενὸν κύκλον λογίων καὶ μάλιστα ἐπτανησίων γνωστός, καὶ εἰς πολλοὺς ἐξ ὄνόματος μόνον. Καὶ ἐδύνατό τις μὲν ἀληθῶς νὰ συναντήσῃ τὸνομα του ὡς ποιητοῦ τοῦ "Ορχον" εἰς τὴν τερατώδη ἔκεινην νεοελληνικὴν φιλολογίαν τοῦ χ. "Ραγκαβῆ", — οστις μόνον ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν διεφωνῶν δὲν φείδεται ἐπαίνου διὰ τὴν ποιητικὴν ἀξίαν τοῦ χ. Μαρκορᾶ — καὶ εἰς τοῦ Θωμασίου τὸ Αἰσθητικὸν *Λεξικόν*, καὶ εἰς τὸ τοῦ Δεγούσερνάτη, καὶ εἰς τῆς Κυρίας Ἀδάμ τὴν γνωστὴν περὶ τῶν ποιητῶν μας μελέτην, ἥ νάναγγώσῃ εἰς καμπιάν παλαιάν "Ωραρ" ἐπαινετικὴν περὶ αὐτοῦ βιβλιοχρείσιαν τοῦ Βραΐλα· πλὴν εἰς τὸ πολὺ κοινὸν καὶ μάλιστα εἰς τὴν νεολαίαν ὁ Μαρκορᾶς ἥτο ἄγνωστος. Μόνον μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ τόμου ἔκεινου ἡ ποιητικὴ του φυσιογνωμία ἀνέλαμψεν αἴφνιδίως καὶ ἔξειθάμβωσε. Τὶ κεχρυμμένος, εἴπονυμιᾳ φωνῆ, θησαυρός! Τὰ περιοδικὰ ἐφιλοτιμήθησαν ποιῶν πρῶτον νὰ καταχωρήσῃ στίχους του ἐγράφησαν ἔκτενεῖς βιβλιοχρείσιαι (¹) καὶ ἐπὶ ἡμέρας ἥ ἐμφάνισις τοῦ κερκυραίου ἥτο τὸ φιλολογικὸν γεγονός. Σήμερον ἡ φήμη του ἐστερεώθη. Η ύπόληψίς του ὡς τοῦ πρώτου τῶν ζώντων ποιητῶν ἥρξατο κρατυνομένη ἐν τῇ κοινῇ συνειδήσει ἥ δὲ ἀγάπη τοῦ κόσμου — γενικωτέρα καὶ περιφανεστέρα βέ-

(¹) Όλιγον πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν *Ποιητικῶν* "Ἐργων" ἐδημοσίευσε βιογραφικὴν μελέτην περὶ Μαρκορᾶ, ἀπαγγελθεῖσαν πρῶτον ἐν τῷ *Παρρασθ*, ὁ κ. Θ. Βελλιανίτης. Μετὰ τὴν ἐκδοσιν ἐγράψαν περὶ αὐτῆς ὡραιότατα, ὁ μὲν ἀντικειμενικῶτερον ὁ δὲ ὑποκειμενικῶτερον, οἱ κύριοι Παλαμᾶς καὶ Μητσάκης.

βαία ἀν ὁ κόσμος μας ἥτο ἄλλο: καὶ λησμονῶν ὄλιγον τὴν ἀμέθετον δόξαν ἀμφιβόλων προγόνων, ἐστρέφετο πρὸς τοὺς ὄλιγους συγχρόνους, τοὺς ἀληθῶς τιμῶντας τὸ νεώτερον Ἐθνος—ἥ ἀγάπη τὸν περιβάλλει ἥδη καὶ τὸν παρακολουθεῖ, ίδιώτην μονήρη, μέχρι τοῦ ἡσύχου του ἑρμηνηρίου. Πλὴν ὁ ὡραῖος πρεσβύτης—εἰνε σήμερον ἔξήκοντα καὶ πενταετής—μὲ τὸ γαλήνιον πρόσωπον, τὴν λευκὴν γενειάδα καὶ τοὺς συμπαθεῖς καστανοὺς ὄφθαλμούς, τοὺς σκιαζομένους ύπὸ ὄφρύων πυκνῶν, μὲ τοὺς ἀφελεῖς τρόπους καὶ τὴν ἀνεπιτήδευτον περιβολήν, ἀλλὰ τοῦ δποίου τὸ μέτωπον περικοσμεῖ ἥδη τῆς δόξης ἥ αἴγλη, ὄλιγον φαίνεται φροντίζων δι' αὐτήν. Μόνην δὲ τοῦ ἔργου του ἀνταξίαν ἀμοιβήν θεωρεῖ ὅπως τὸ κανάρι του τὴν ἀγαλλίασιν, ἥτις πληρυμψεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ, τὴν πάλλουσαν μετὰ νεανικοῦ ἀκόμη σφρίγους εἰς τὰ εύρεα στήθη—ἀγαλλίασιν τὴν δποίαν μόνος ἔχενος δύναται νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ ἔκτιμήσῃ,

Ποῦ δραῖο νὰ δώκῃ εὐτύχησε στὰ δρείρατά τον σῶμα,
Μὲ στίχῳ ἥ μὲ μάρμαρο, μ' ἦχῳ ἀρμορίας ἥ χρῶμα!

Ιούλιος 891.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΨΥΧΗ

Ω κόσμε ποῦ μ' ἐδέχτηκες,
Γιὰ μὲ δὲν εἶσαι ξένος·
Ἄπὸ τὴν γῆ σ' ἀγνάντευε
Ο νοῦς μου ἐρωτεμένος.
Όλα τῆς γῆς τὰ θέλγητρα
Μὲ βλέμμα κρύο θωροῦσα,
Μόνον στὰ κάλλη ἔζοῦσα
Ποῦ μῶδειχνες ἐσύ.

Οχι, δὲν ἤταν ὄνειρο,
Γλυκειά, πλανήτρα ἐλπίδα·
Ζῶ καὶ ἀναπνέω ταὶς αὔραις σου,
Παντοτεινὴ πατρίδα!